

Pengevirke

Tidsskrift for ny bankkultur Nr. 1 | 2018

Tema: Skaperglede

Menneskemøter ♦ Gjenbruk ♦ Kreative uttrykk

 Cultura
Bank

Skapergleden – en sann glede

✎ JANNIKE ØSTERVOLD

Foto: Herman Dreyer

Skapergleden kan manifestere seg på mange måter – et maleri, en dans, en tekst, et måltid laget fra bunnen av rene råvarer, et håndverksprodukt. Men hvor kommer kreativiteten og kraften fra, som er en forutsetning for at vi kan klare å være skapende mennesker?

Det er noe med å klare å skape seg rom for å tenke nye tanker, tid til å fordype seg, å kunne fokusere på en ting uten forstyrrelser, å være i flyt, å våge seg ut av komfortsonen og inn i det ukjente.

Ola Aukrust filosoferer over rommet mellom fortid og framtid og hvordan vi kan øve oss på nærvær i det vi gjør og skape stille rom, samtidig som han ser behovet for langsiktig planlegging. Han siterer Otto Scharmer, som påpeker at kontinuerlig stress dreper skaperkraften i oss alle.

I dette nummeret av Pengevirke møter vi mennesker som har forlatt det trygge og kjente og satset på å skape noe nytt, som kanskje i sin

tur kan gi viktige impulser til andre. Det er parene bak FjordMoods, som har fulgt hjertet og skapt en arbeidsplass ut fra hva de trives med å gjøre, og det er Anne Gamper Solheim og Urs Gamper, som forlater bondegården sin for å bygge opp sin nye *kulturgård*. Maria Grette bringer kunst til barn med krigstraumer i Nigeria, og Monica Emilie Herstad bringer inspirasjon fra den japanske butoh-dansen inn i sitt eget personlige dans- og performance-uttrykk i sitt ensemble herStay, blant annet med Ibsen fortolkninger.

Bladet sendes denne gangen ut sammen med en giroblankett. Abonnementsavgift er frivillig, og alt som kommer inn blir satt stor pris på av redaksjonen, som tar det som et tegn på at leserne er glade for å motta bladet vårt. Du kan også støtte Pengevirke på culturaflokk.no. På forhånd tusen takk til de mange som støtter vårt dugnadsbaserte blad og hjelper oss med å spre positiv inspirasjon. 🍀

Cultura Bank driver sin virksomhet etter prinsippene for 'social banking'. Det innebærer for det første at utlånsformålene vurderes etter etiske kriterier, og for det andre transparens – det vil si at innskyterne får vite hva pengene lånes ut til. Cultura Bank arbeider for at etikk og moral skal innarbeides i det økonomiske liv gjennom et nytt syn på penger, økonomi og lønnsomhet, hvor man ikke ensidig fokuserer på egen nytte.

Cultura finansierer blant annet prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre oppvekstvilkår. Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge.

Cultura Bank har en balanse på ca. 1 milliard kroner. Det er 17 medarbeidere (ca. 15 årsverk) på kontoret i Oslo. Banken har kunder over hele landet. Cultura Bank er medlem av Global Alliance for Banking on Values.

Cultura Sparebank, Postboks 6800, St. Olavs plass, N-0130 Oslo
Besøksadresse: Holbergs gate 1, 0166 Oslo
Tlf. +47 22 99 51 99, cultura@cultura.no, www.cultura.no

PENGEVIRKE 1/2018

ISSN 1399-7734/
Online: ISSN 1901-2020

Utgis av
Cultura Bank
www.cultura.no

Redaksjon
Arne Øgaard (redaktør), aroegaa@online.no
Jannike Østervold, jannikeo@cultura.no

Cultura Bank har et redaksjonelt samarbeid med Merkur Andelskasse i Danmark, som er medlem av Global Alliance for Banking on Values og drives etter prinsippene for social banking.

Layout
ActVisual, www.actvisual.dk

Opplag
4 450

Bladet utgis 4 ganger i året.
Neste gang juni 2018.

Frist
Bidrag til neste utgave kan sendes til Pengevirke senest 23. april 2018.

Tema neste nummer
Fri tid

Trykk
Døigen AS

Forside
Pieter og Sara. Se også artikkel på side 4.
Foto: Katrine H. Van Tulder.

Holdninger og synspunkter som kommer til uttrykk i de enkelte artikler og innlegg er forfatterne selv ansvarlige for. De er dermed ikke nødvendigvis uttrykk for redaksjonens synspunkter.

Bidrag til Pengevirke honoreres normalt ikke.

Abonnement på Pengevirke
Pengevirke finnes både på papir- og i elektronisk utgave. Bestill Pengevirke i elektronisk versjon på www.cultura.no/pengevirke/abonnement.
For bestilling eller avbestilling av papirutgaven, send e-post til cultura@cultura.no.
Frivillig abonnementsavgift kan innbetales til konto 1254.01.00177.

Innhold

FjordMoods – gjenbruk og kreativitet ved fjorden	3
Rommet mellom fortid og fremtid	6
Min reise til Maiduguri	8
Kreativitet og skaperglede	10
Smånytt	12
Dans i samklang	14
Vårdinge by folkehøgskole	16
Kreativitet og skaperglede	18
Nytt fra Cultura Bank	20
Fra Lislerud gård til Kulturgården Ro	22
GABV De bekjemper sosial ekskludering	23
Økonomer med fokus på miljø og samfunnsansvar Iulie Aslaksen	24
Aktuelle bøker	26
Kommentar Skaperglede	34

Hele familien i aktivitet i verkstedet. Foto: Arne Fykse

FjordMoods – gjenbruk og kreativitet ved fjorden

✍ JANNIKE ØSTERVOLD OG FJORDMOODS

I verkstedet ved Hardangerfjorden tryller Pieter Van Tulder rekved og treverk fra gamle hus og containere om til unike møbler. Katrine fanger prosessene med kameraet. Sammen utgjør de FjordMoods.

Katrine og Pieter Van Tulder har gjort det som mange kan drømme om, men få gjør alvor av. De fant ut hva de virkelig likte å gjøre og brukte det som utgangspunkt for å starte sin egen bedrift, FjordMoods A/S, som holder til ved Hardangerfjorden. I FjordMoods er

Katrine fotograf, skribent og musiker, og Pieter designer og lager møbler av gjenbruksmaterialer. Felles for alt de gjør i FjordMoods er at det skal være så økologisk og etisk som mulig. De leter etter bærekraftige eller fornybare løsninger – aller helst lokalt.

FØLER ANSVAR FOR NATUREN

«Jeg gjør alt jeg kan for å ta hensyn til natur og mennesker i arbeidet mitt. Det er derfor jeg gjenbruker. Gjenbruk er langt fra den enkleste eller mest praktiske forretningsideen å basere en liten bedrift på, men jeg gjør det fordi jeg føler at jeg har et ansvar overfor

naturen og medmenneskene mine», forklarer Pieter.

Han bruker hovedsakelig drivved fra Hardangerfjorden, men også materialer som han finner i containere eller får fra gamle hus som skal rives.

Også privat har Katrine og Pieter tatt bevisste valg, og de lever med omtanke for miljøet i det daglige. Dessuten forbruker de lite, noe som gir dem mulighet å bruke mye tid sammen med hverandre og barna og til å være mer fleksible i sine daglige valg.

«I samfunnet i dag blir mange slaver av sin forbrukeroppførsel – for eksempel av å kjøpe et stort hus eller en stor

båt, men også av mange mindre innkjøp. Det gjør at de må bruke mesteparten av energien på å jobbe for å tjene penger til å holde ved like denne livsførselen. Dette mønsteret legger beslag på mye energi, inkludert menneskelig energi, og holder folk og familier borte fra hverandre. Vi vil ikke konsumere, vi vil konsumindre», sier Pieter.

GIR ROM FOR Å VELGE

Gjennom sitt virke som fotograf får Katrine være med på mange spesielle øyeblikk i folks liv, for eksempel når hun tar bilder i bryllup, av gravide eller av noen dager gamle babyer. Hun setter stor pris på den typen oppdrag. Musikk er lidenskapen hennes, og hun både skriver musikk og opptrer.

«Mitt eget materiale har jeg ennå ikke følt meg sikker nok til å vise frem, så foreløpig fremfører jeg bare lånte verk», forteller hun.

Katrine og Pieter prøver å finne en god balanse mellom jobb og familieliv. For tiden er det mye fokus på familien med små barn, og de to tilpasser planene sine til hverandre for å gjøre det beste ut av puslespillet. Har hun mange oppdrag, driver han familien. Har han mye arbeid i verkstedet, tar hun seg av husholdningen.

«Det føles bra å kunne leve av det man virkelig liker og å gjøre ut av det hva man vil. Det gir rom for å bruke tid på det man mener er viktigst. Det gir for eksempel ettåringen vår mulighet til å være hjemme i stedet for i barnehagen. Det gjør også at vi kan være hjemme når de to eldre barna reiser til skolen og når de kommer hjem igjen. For meg er det viktig å være sammen med barna», sier Katrine.

UTFORDRENDE PROSESS

Pieter tilbyr barkrakker, krakker og bord for bedrifter og til private, foruten spesialdesignede møbler på bestilling. Møblene hans er virkelig unike. På grunn av den store variasjonen i gjenbruksmaterialene blir hver krakk og hvert bord forskjellige fra det neste, selv om de er laget etter samme mal. Når de presenteres gjennom Katrines fotografier, fremstår hvert møbel som et kunstverk.

Pieter holder på med å utvikle en produksjonslinje for noen av møblene han har designet. Det er en utfor-

drende oppgave å få hele produksjonen til å matche de etiske verdiene i *FjordMoods*.

«Min største utfordring er å produsere møbler folk har råd til i et marked med høye lønnskostnader og dyre tjenester. Det er både i kvalitet og pris stor forskjell på det jeg lager og produkter fra lavkostmarkedet – for eksempel i kjeder som IKEA og produkter laget i Kina. En annen utfordring er hvordan lavkostmarkedet har påvirket folks forbrukervaner og hvordan ting oppfattes og verdsettes», sier Pieter.

POTENSIAL FOR DIREKTE GJENBRUK

Ifølge Pieter ligger det muligheter i det nokså ferske markedet for direkte gjenbruk i Norge.

«Resirkulering har pågått lenge, men i hovedsak blir materialer – for eksempel tre – kastet og gjort om til en eller annen form for energi. På denne måten blir mye førsteklasse treverk brent. Dette materialet kan, på grunn av sin høye kvalitet, gjenbrukes direkte. Vi kan bygge interiør, møbler og til og med hus av gjenbrukt tre. Se bare nord i landet, der folk av nødvendighet har bygget hus av rekved i århundrer. Kombiner denne evnen til å se ressurser med litt moderne teknologi og testing, og jeg er sikker på at vi kan gjøre en positiv forskjell», sier Pieter.

Pieters mål er at FjordMoods om ti års tid skal være etablert som et etisk merke i Norge og kanskje til og med internasjonalt. Drømmen til Pieter er at møblene hans skal bli produsert flere steder i Norge, på sosiale arbeidsplasser, av gjenbruksmateri-

aler og rekved fra alle landets fjorder.

«Jeg må utforske mer om det er mulig økonomisk og om det lar seg kombinere med familien. Men for at drømmen skal oppfylles, trenger jeg i alle fall partnere som deler mine sosiale og økologiske verdier», sier Pieter.

Per i dag lager Pieter ikke bare møbler, men også andre nyttegjenstander av resirkulerte materialer. På www.fjordmoods.com har ekteparet en nettbutikk med noen av produktene.

Følger du FjordMoods på Facebook og Instagram, kan du se mer av arbeidet til de to.

✱ Fjordmoods er kunde i Cultura Bank.

Øverst: Bord for to.

Midten: Barstol.

Nederst: Liten stol.

Foto: Katrine H. Van Tulder

Rommet mellom fortid og framtid

✍ OLA AUKRUST

MENNESKET OG STJERNENE

Vise menn har sagt: Ein gong tala stjernene til menneska. No må menneska tale til stjernene. I dette ligg fridomens harde krav. Mindre enn før står skreive i stjernene, – om ikkje Gudane er døde, lever dei iallfall eit meir bakoverlent tilvære. Ansvaret vårt for planeten er reelt, vi er i dag den skapande, kreative kraft på vår vesle, blå klode. Det skapande potensiale er nedlagt i alle menneske, i tillegg til å vera forma av arv og miljø kan vi forme nye uttrykk, gje liva våre eit einestående, autentisk preg. Utan denne evne ville ikkje fridomen vera verkeleg, og heller ikkje ansvaret for handlingane våre. Å vera pessimist er enkelt og uforpliktande, difor må vi heller håpe med Leonard Cohen (Villanelle for our time): «We loved the easy and the smart, But now with keener hand and brain, We rise to play a greater part.»

DET STILLE ROM

Slik kan vi også seie med Joseph Beuys, tysk avantgarde-kunstnar i førre hundreåret: «Alle menneske er kunstnarar.» Det gjeld å skape eit nærver i det ein gjer og står i. Det-

te nærver kan øvast opp, men er i dag truga av ei enorm, påtrengjande fråværskraft. Ikkje minst frå teknologien vi går med i hendene til einkvar tid, som på sin måte alltid ropar at *Livet er et annet sted* (roman av den tsjekkiske forfattere Milan Kundera).

Klaus Otto Scharmer voks opp på ein bio-dynamisk gard i Nord-Tyskland, var i ungdomen elev av Joseph Beuys og er i dag jet-set-rådgjevar for store konsern som treng kreativitet og fornying. Han har utforma eit reiskap han kallar for U-prosess: Det startar med nedbygging av alle vante tankemønstre, forestillingar og svar. Nedst i U-en er eit stille rom, – denne prosessen er ein føresetnad for å stige opp med nye bilete, tankar, inspirasjonar, intuisjonar. Kontinuerleg stress drep skaparkraft i oss alle. Scharmer kallar den nyskapande kvaliteten 'presencing' – eit sansande nærver der framtida vert notid.

Sumarhalvåret vert ein bonde og gartner som meg styrt av alt som må gjerast til rett tid. Sjølv prøver eg difor å legge inn «stille rom» seinhaust og tidleg vår. Da er eg oftast utanlands ei veke eller to, avstand til eige virke er også ofte ein nødvendig føresetnad. Det er «altfor lite av ingenting på altfor manges program» seier den store danske Piet Hein. Eg søker da inspirerande samanhengar, menneske, stader.

DET NYTTIGE OG DET VAKRE

Mellom anna med hjelp av lån frå Cultura Bank har vi bygd eit hus for kulturformål på garden vår. For utstillingar, konsertar, foredrag og ser-

”

***Kontinuerleg stress drep
skaparkraft i oss alle***

Ola Aukrust. Foto: U2pia

vering. Så langt kallar vi det for *Urtehagehuset*, eller heller *Hagehuset* eller på dialekt *Hågåhuset* (men i kvardagen vår heiter det framleis *Nybygget*). Det ligg som ein vegg mot sør i ha-

Urtehagen og Hagehuset på Aukrust. Foto: Ola Aukrust

gen, litt som i gamle klosterhagar. Med det nye bygget endra samanhengen seg, og dei siste åra har vi gravd opp den kjære gamle urtehagen, mura steinmurar og laga nye bed, dam og plass for uteservering. I tillegg murar vi steinmurar i tradisjonell og utradisjonell stil på nedsida av Nybygget, med eit eige bed for ein årleg skiftande temahage. I år blir det truleg insektplanter. No er ein ny heilskap i ferd med å vekse fram.

For å ha ein 'generalplan' å gå ut ifrå hadde vi besøk av Lars Krantz, pioneren bak Rosendal Trädgård på Skansen i Stockholm. Han må seiast å føre vidare arven frå Arne Klingborg og det som levde i Järna utanfor Stockholm dei siste tiåra i førre hundreåret. Her gjekk nyskapande husarkitektur, hagar, kompostplassar og renseanlegg for avløpsvatn opp i ein høgare einskap. Ei syntese av det nyttige, det funksjonelle, – og det vakre. Og kanskje har det nyttige og det vakre felles opphav, i det store opphavet for alt, i 'logos', i det som ligg til grunn for alt som har vorte til.

FRAMOVER

Etter kvart som grovarbeidet er gjort er utfordringa å fylle hagen og hagehuset med liv og røre. Vi planlegg stand på Hagemessa på Lillestrøm sist i april og vil ha ferdig ein folder med presentasjon og årsprogram til da. Vi er uansett i gang med ein gjennomgang av det som på fagspråket vert kalle for vår 'visuelle identitet', det er eit program med støtte frå Innovasjon Norge. I desse dagar blir ny urteemballasje produsert,

– om ein likar det eller ikkje er design nærare halvparten av eit salgsprodukt. Målet er å synleggjera ein sterkare identitet, vår forankring i eit tydeleg indre og ytre landskap.

Siste laurdag i juni har vi utstillingsopning med ei utstilling om Milada Blekastad. Ho kom til Gudbrandsdalen som 16-årig ungjente og vart gift med målaren Hallvard Blekastad, da 50 år. Her er det mykje lokal tilknytning, til Grundtvig, antroposofi, – men Milada Blekastad kjende også godt Charta-rørsla i Tsjekkoslovakia og oversette fleire bøker av Vaclav Havel til norsk. For å skape spenning trengs det eit spenn, som spenning mellom det lokale og dei store ideane.

For å skape kreative rom trengs langstidsplanlegging. Vi er i eit diktarlandskap, og i 2019 vert det truleg Diktardagar i Lom med tema omkring poeten Olav Aukrust (som voks opp på garden her) og fjellet. I 2020 er det hundre år sidan Kjell Aukrust vart født, faren hans trakka sine barnesko her på tunet nokre kilometer frå Flåklypa. Da planlegg vi fokus på han. ♦

✱ Ola Aukrust er kunde i Cultura Bank.

Vi treng andre sine blikk og idear,
så ta gjerne kontakt!

e-post: aukr@online.no

Min reise til Maiduguri

✍ MARIA GRETTE 📷 MARIA GRETTE OG CHINEDU IDIKA

MED FARGESTIFTER OG PENSLER TIL TERRORSKADDE BARN.

I nordøst delen av Nigeria startet i 2009 et voldelig opprør, som siden har blitt ledet av terroristgruppen Boko Haram. Anslagsvis 1,7 millioner mennesker er fordrevet som følge av konflikten. De bor nå i leirer og transittsteder. 55% av disse er barn og tenåringer, og mange er traumatisert av voldsopplevelser.

Våren 2017 fikk jeg spørsmål fra Neem Foundation i Maiduguri i Borno State, Nigeria, om å arbeide som kunst-terapeut med barn. Neem Foundation er en ideell, ikke-statlig, fredsbyggende organisasjon. I oktober reiste jeg

fra Lagos sammen med min kollega, Chinedu Idika, og ankom Maiduguri hvor vi ble møtt med omfattende sikkerhetsrutiner. Et vanlig supermarked har vakter som bærer våpen og foretar kroppsvisering. Hotellet vi bodde på hadde høyeste grad av sikkerhet og var utstyrt med barrikader av bildekk. Selv ved svømmebassenget oppholdt det seg to, tre vakter døgnet rundt.

BARNA

Omsider skulle vi få møte barna, og de var minst like spent på å møte oss. Chinedu er nigerianer og ble fort godtatt. De fleste barna hadde aldri før sett en

hvit person, og alles øyne var intenst rettet mot meg. Noen av dem kunne noen få engelske ord, men ingen godt nok til å kunne ha en form for kommunikasjon.

Noe måtte sies om min identitet. Ved hjelp av tolk fortalte jeg om landet i nord, der Kong Vinter bor og om Nordavinden, som kan blåse så sterkt at en liten blåst når helt til Maiduguri og feier forbi porten, der en liten virvelvind tar seg inn og vil danse på tegnepapiret. Papiret lå klart på bordet, og vi var godt utstyrt med Stockmar bivoks fargestifter, en gave fra Antropos Bokhandel i Oslo. Nå fikk disse svinne seg på et stort tegneark i hendene på 20 muslimske barn, som aldri hadde holdt i en fargepenn eller stift før. Langt mindre en pensel. I det øyeblikket barna oppfattet at det var fritt fram for å la fargene bevege seg, var de ustoppelige. Men etter flere tilrop fra assistenter,

som også var oversettere og observatører, kunne vi stanse dem og forberede neste steg i tegneprosessen.

«Nå går vi på leting etter bildene som Nordavinden har gjemt mellom alle strekene som krysser hverandre», oppfordret jeg. Etter den hektiske dansen rundt bordet falt alle til ro med å hente frem bilder og motiver. Det utviklet seg en total stillhet i rommet. Jeg kunne observere tankene og følelsene de opplevde gjennom ansiktsuttrykkene deres og bildene de tegnet. Noen tegnet blomster, hus, biler og mennesker, og en del tegnet kniver, økser, gevær og hoder som var skilt fra kroppene. Ingen snakket. De hadde ikke noe å si, og jeg forsto at de selv ikke visste hva de hadde sagt med bildene sine. Det kom som en del og som en følge av deres liv.

RETT OG KRUM

Som en konsekvens av denne erfaringen ville jeg som et videre steg introdusere nye bilder, og forberedelsen gjorde vi gjennom at vi i flere dager tegnet rette og krumme linjer. Morgener og ettermiddager fulgte, med nye barnegrupper. Jenter og gutter hver for seg. Alle fra 5 år og oppover til 15–16 år. Jeg trodde den store aldersforskjellen skulle bli et problem, men disse barnegruppene har en gruppedynamikk som er imponerende. De har hele tiden en følelse med – og oversikt over – hverandre og bidrar til at alle får plass og tilgang til hjelp og materialer. En henvisning fra meg ble umiddelbart videreformidlet nedover i aldersrekken så selv de minste fulgte med på sitt nivå.

Veien fra de rette til de krumme linjene førte til mønster og til slutt mandalaer. På blå bakgrunn fikk de tegne mønster bygget opp av rette og krumme linjer med hvit tusj. Så ble alles bilder samlet og hengt opp som et stort arbeid på veggen. Det ble et

På leting etter bildene som har gjemt seg mellom strekene.

stort øyeblikk. De ble veldig berørt da de fikk se sine egne arbeider montert i en sammenheng som dannet et enda større mønster og bilde. De ville stå og se, lenge. Ordløse.

FORVENTING

Etter som dagene gikk, kunne jeg observere hvordan forventningene vokste. Barna kom med lastebil om morgenen og ventet noen ganger i flere timer før alt var klart. Ingen viste noe tegn til utålmodighet eller irritasjon. Jo mer vi lærte å kjenne hverandre, jo mer kunne jeg se og skille mellom begrensninger og muligheter i disse barna. Mulighetene var det som var mest slående. Midt i alle manglene på nesten alt, oppmerksomhet, tid, materialer, kunnskaper, trygghet og ikke minst mat, har de en så utrolig vilje og evne til å suge til seg alt som nærer selve livet i dem. Derfor ble mitt valg å fokusere på alle de ubrukte mulighetene, gi næring til deres kreativitet og styrke gleden og

leken så mye som mulig. Så vel mottatt har jeg ikke opplevd noen undervisning noen gang i noen annen sammenheng. I denne situasjonen var det ikke aktuelt å skille ut enkeltbarn som kunne ha bruk for en mer dyptgående terapeutisk behandling. Det vil eventuelt bli en fremtidig oppgave.

UNICEF

En lokal gruppe av ansatte i NEEM delte på å være observatører. De samlet spørsmål som vi gikk gjennom ved dagens slutt. Opprinnelig hadde jeg avsatt og tilbudt 1 time til dette 3 dager i uken, men det endte opp med at vi brukte flere timer hver dag til samtaler om barna og pedagogiske og terapeutiske spørsmål. En delegasjon fra UNICEF viste interesse for muligheten til opplæring av personell som vil jobbe for slike aktiviteter i de leirene hvor de fleste av barna holdt til.

De fellesverdiene vi deler som mennesker kan forstås når man opplever

Ønsker du mer informasjon
kontakt Maria Grette på e-post

info@mariagrette.com

Du kan støtte Globe Art Group
ved Cuturakonto
1254 62 20050.

situasjonen for de berørte barna i Nigeria. Vår norske organisasjon Globe Art Group (GAG) har i samarbeid med noen nigerianere og en amerikaner grunnlagt stiftelsen Globe Art for Development (GLAD). GLAD vil etablere et kulturelt utvekslingssenter der *learning by doing*, kunst, håndverk og landbruksutdanningsprogrammer blir gitt til arbeidsløse ungdommer. 🔥

Aldersspennet var stort, fra 5 til 15–16 år, men samarbeidet i gruppen var upåklagelig.

Her beundres et av de ferdige kunstverkene.

Skaperglede og arbeidsfelleskap

✍ TRINE DREYER, DESIGN- OG UTVIKLINGSSJEF I AURORA VERKSTED SA 📷 AURORA

For oss er skaperglede selve hverdagen, enten vi skaper rom for individet til å ta del eller fellesskap som fungerer eller vi tover et pledd til din sofa.

På Aurora Verksted SA i Bærum er vi ca. 90 mennesker som arbeider med kreativ virksomhet. Vi er kunstnere med og uten funksjonsnedsettelse, og vi oppsummerer vår virksomhet slik:

100 % AURORA DESIGN BESTÅR AV:

54 % omsorg, 19 % galskap, 13 % inspirasjon, 8 % latter, 5 % adrenalin og 1 % orden.

Vi arbeider med kollektiv kunst og design, produserer egne uttrykk i serier, håndverksproduksjon innen tekstil, tekstilmaling og porselen. Vi skaper også unike produkter innen maleri, trykk og keramikk/porselen. Vi har utviklet en arbeidsdeling som gir enhver mulighet til å benytte sine kreative evner og ferdigheter, og vi har som motto: Ingen kan alt, alle kan noe, sammen kan vi det meste.

Vi har ulike roller i bedriften, men lik verdi. Dette kommer til uttrykk i hvordan vi fordeler arbeid og hvordan den skapende prosessen går. Vi er en arbeidsplass, også for de av oss som lever av trygdeytelser, vi driver ikke med terapi, men det vi driver med kan absolutt ha en terapeutisk virkning for den enkelte. Vi driver heller ikke med hobby eller utdanning, så vårt kreative virke skjer i rammer av arbeid. For oss er det en viktig del av arbeidet med å fremme verdighet og deltakelse i samfunnet at det vi skaper selges og oppleves til glede og nytte for andre. Vi selger våre produkter i egen butikk *Respect by Aurora* på Majorstuen i Oslo, til bedriftskunder, gjennom noen forhandlere f.eks. Norway Design i Oslo og Ny Norsk design på Røros, og arrangerer – eller deltar på – utstillinger og markeder. Fra tid til annen tar vi på oss utsmykningsoppdrag og andre prosjekter.

KOLLEKTIV KUNST

Vi har skapt en ordinær kunst- og designbedrift rundt omsorgsarbeidet, slik at alle, uavhengig av grad av evne til deltakelse og behov for omsorg, får bidra i skapende arbeid. Det medfører mye kreativitet i utarbeidelse av verktøy, hjel-

pemidler og prosesser og er i seg selv en sann skaperglede: Det å finne det som gir nye muligheter for den enkelte til å utforske, lære og skape.

Kollektiv kunst kaller vi metoden vi har utviklet, som sikrer alles mulighet til bidrag samtidig som vi får resultater som ingen hadde kunnet skape alene. Det å skape anser vi som et

Knut foran noen av sine egne arbeider.

Sigrid i arbeid, sammen med Solveig til høyre på bildet.

grunnleggende behov hos oss alle. Vi på Aurora skaper kunst, design og produkter. Gleden over å være i prosessen, over resultatene og ikke minst, responsen fra andre, er stor.

Sigrid er en av våre nyeste arbeidstakere, hun dekorerer porselen med en helt egen strek. Porselenskoppen og de øvrige produktene hun riper er et godt eksempel på den kollektive prosessen. Før koppen støpes og pusses er den designet, og gipsformer er laget. Så dekorerer Sigrid den, og koppen preges med hennes helt unike uttrykk, før den farges og glaseres og brennes. En siste kvalitetssjekk og puss skal til før den ender opp i butikken. Totalt er det 5 til 15 personer som har arbeidet med hver enkelt *Sigrid-kopp* før den er til salgs. Navnet har den fått fordi hennes uttrykk preger den så sterkt. For Sigrid er det viktig med trygge og gode rammer rundt arbeidet og også å få velge og aktivt være medbestemmende i arbeidsdagen, det gir stor skaperglede.

Carina har arbeidet på Aurora siden tidlig nittital og sier klart fra at for henne er skaperglede nært knyttet til det å lage noe vakkert som andre ønsker å kjøpe. Vi har tilrettelagt strikkeproduksjonen slik at hun kan strikke ved hjelp av bryter, og vi har designet produkter som egner seg for denne type strikk. Vi jobber i nydelig alpakkagarn, og skapergleden er stor, og opplevelsen av mestring, mening og deltakelse i arbeidslivet betyr uendelig mye.

Knut har også arbeidet ved Aurora siden tidlig nittital og er særlig interessert i og opptatt av kunst. Hans arbeidsfelt har i alle år vært tegning og preging av fat, fliser og bilder i steingods og porselen. Ofte arbeider han i team med en keramikker. Han er glad for å ha funnet et fristed, og det at vi er mange som jobber sammen gir ekstra glede.

Å SKAPE SAMMEN

At skapergleden blir ekstra stor fordi vi også samarbeider og bygger fellesskap var en av de hyppigste tilbakemeldingene jeg fikk på spørsmålet: «Hva vi kan si om skaperglede hos oss på Aurora?» Spørsmålet stilte jeg i dag i vårt inspirasjonskvarter, og øvrige assosiasjoner var: Glede over å lære noe nytt,

Fra butikken, med bl.a. Sigrid-kopp og blomstervase på bordet og eksempler på produksjon og skaperglede fra både keramikk, silketov, tekstilmaling og søm.

selv om, eller til og med nettopp fordi, en måtte plages litt og møte motstand. Glede over prosessen, undring, samtale rundt arbeidet. Glede over å bli ferdig med noe, se resultat, få tilbakemeldinger. Glede over at andre setter pris på det vi har gjort og kjøper våre produkter.

Hver dag har vi 'inspirasjonskvarter', der vi samles og jobber med periodens tema. I år er temaet *Dikt og forbannet løgn* – og handler om ordene, skrift, fortellinger, litteratur, vitser, bokstaver, sangtekster, ordspråk og mye mer. Vi har akkurat startet, og det vil vare til sommeren. Tidligere temaer har vært: Havet, Vikingtid, Kelterne, Elementene, Transportmidler, 50-tallet, Regnskogen og Art Nouveau, for å nevne noen.

Vi utforsker temaene, leser, ser på film, smaker om vi kan, beveger oss, synger, hører på musikk, bruker alle sanser og alle formidlingsmåter vi finner. Så øver vi oss på å uttrykke i skrift og tegning, maleri og tredimensjonale arbeider, vi har laget skuespill og eksperimenter av mange slag. Vi trenger påfyll for å få inspirasjon til nye uttrykk, men vi øver også kommunikasjon, begrepsforståelse og fantasi. Ikke minst skaper vi organisasjonen vår, fellesskapet og arbeidsgleden. www.aurora-verksted.no

✳ Aurora verksted er kunde i Cultura Bank.

Smånytt

Den store klesbyttedagen

Det nærmer seg 14. april – den store klesbyttedagen, som arrangeres for tredje gang i samarbeid mellom Naturvernforbundet og frivillige over hele landet. Det er da du kan ta med deg 7 rene, pene plagg som du ikke bruker lenger og bytte til noe annet. På den måten kan du få noe nytt å ha på deg, samtidig som du sparer miljøet. Hvis du vil arrangere klesbytting der du bor, kan du melde på ditt klesbyttearrangement på nettsiden til Naturvernforbundet.

www.naturvernforbundet.no/klesbyttedagen

Klesbytting på Nesodden. Foto: Morten Gulden

Hva er best for miljøet?

Framtiden i våre hender har en interessant spalte om 'myteknusing' på nettsiden sin, der de prøver å finne ut hva som egentlig er best for miljøet – og det er ikke alltid slik man tror. Blant resultatene som kan forbause er at maskinoppvask er mer miljøvennlig enn å vaske opp for hånd – på grunn av lavere forbruk av vann og strøm. Eller at engangskoppen er mer miljøvennlig enn porselenskoppen, hvis porselenskoppen vaskes i oppvaskmaskin etter hver gangs bruk. Men hvis du skyller kaffekruset i kaldt vann og bruker det minst en gang til før du tar det i maskinen, så blir det bedre for miljøet enn en engangskopp. www.framtiden.no/myteknusing

Går til vannkrig mot flaskevannsindustrien

Sommeren 2016 hadde Henrik Prestmo og Johannes Jakobsen sett seg lei på det høye forbruket av flaskevann i land som allerede har godt springvann. De bestemte seg for å gjøre noe med det. Øverst på gjøremålslisten var å finne ut hvorfor folk er villige til å betale for noe som kommer gratis ut av springen.

«Vi gjorde en rekke undersøkelser og fant ut at det handler om tilgjengelighet på springvann i visse kontekster. Når man skal reise eller sitter i parken en varm sommerdag, er det sjelden det finnes noen alternativer», sier Sildr-gründer Prestmo.

Ved å kombinere tiltrekkende design med moderne sensor- og kommunikasjonsteknologi har de nå laget et innovativt drikkefontenesystem som skal finansieres av annonseinntekter.

«Med en reklamefinansiert modell kan vi lage et nettverk av vannpunkter uten at dette begrenses av en slunken kommunekasse eller går på bekostning av de som skal fylle», sier med-gründer Jakobsen.

De første drikkefontenene vil bli plassert ut sommeren 2018.

www.sildr.no

Høns til alle

Drømmer du om å kunne plukke nylagte egg i hagen? Firmaet Eggchange i Drøbak har gjort det enkelt for deg. De selger eller leier ut høns og hønsehus og tilbyr startpakke med alt som skal til av utstyr. Hønsehuset leveres og monteres i hagen din. Med 4 høns kan du plukke 24 egg i uken. Eggchange tilbyr også hønsegård til borettslag og barnehager m.fl. Tilbudet om leie gjelder i Oslo, Akershus, Østfold og Drammensregionen. Utenfor dette området tilbys ikke utleie, men det er mulig å kjøpe hønsehus med utstyr.

Dette prosjektet fikk Pengevirke høre om da naboen til redaktør Arne Øgaard skaffet seg høns på fellesområdet – hønsene bidrar positivt til trivselen og rent praktisk med gjødsel til bringebærbuskene. www.eggchange.no

Stas med egg fra egne høner. Foto: Eggchange.

Skaperglede på biblioteket

Har du gode ideer til å lage noe, men mangler verktøy og et sted å eksperimentere? I annen etasje på Deichmanske hovedbibliotek i Oslo finner du et velutstyrt verksted, med håndverktøy, 3D-skrivere, digitaliseringsstasjoner, systasjon, loddestasjoner m.m. Det er gratis å bruke utstyret, men du må betale for eventuelle materialer. Verkstedet kan romme 25–40 personer, og det er mulig å booke hele verkstedet hvis du vil arrangere kurs eller workshops. For å låne verktøy eller hele verkstedet, må du booke tid på folkeverkstedet.deichman.no

Fra Folkeverkstedet. Foto: Christian Clausen

Skaperglede med strikkepinner

Norske strikkepinner går så det fyker, og restegarnet hoper seg opp i krokene i de tusen hjem. Hva med å bli med på en strikkedugnad, det finnes flere gode formål der man kan få brukt opp garnrestene og donere plagg eller strikkelapper til gode formål. Tjorven.no har samlet informasjon om flere organisasjoner som tar i mot strikkeplagg. Her nevner vi bare *Amandaprojektet*, som samler inn tepper, votter og sokker til nyfødteintensivavdelinger ved sykehusene, for å hjelpe premature babyer med å holde varmen. Oppskrifter finner du på nettsiden deres. Vi nevner også dagnadsprosjektet *Ull og omtanke*, som ble startet opp av designfirmaet Customaid, som tar i mot små strikkelapper og setter dem sammen til flotte tepper til kreftammede.

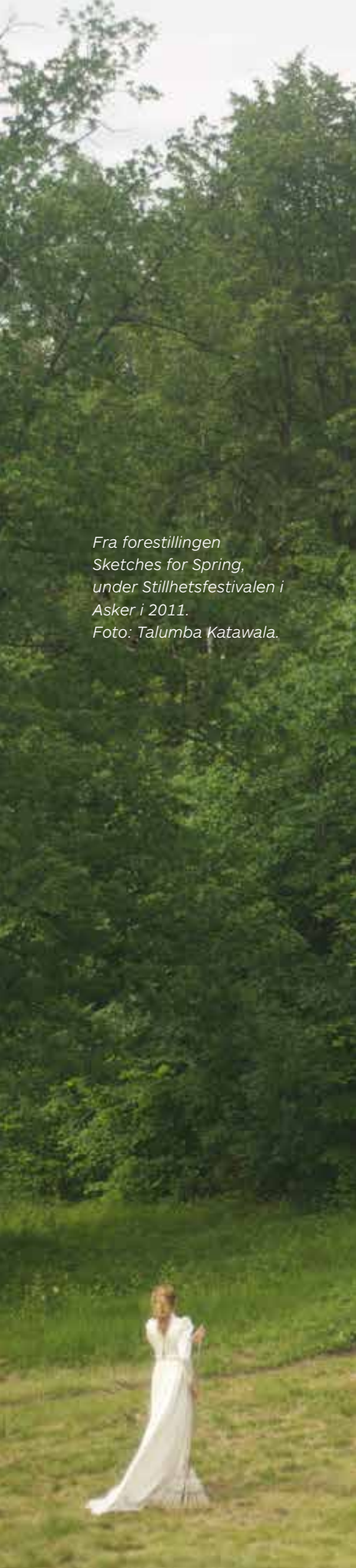
www.tjorven.no/node/2294

www.amandaprojektet.no

Facebook: Ull&omtanke

Oscar med strikket lue. Foto: Amandaprojektet.

*Fra forestillingen
Sketches for Spring,
under Stillhetsfestivalen i
Asker i 2011.
Foto: Talumba Katawala.*

Dans i samklang

✎ ARNE ØGAARD

I en økologisk grønnsakåker i fjellene like utenfor Tokyo arbeider en gruppe mennesker hvor noen er dansere, andre er frivillige sommerarbeidere og fans eller workshopdeltakere ved dansekompaniet.

Danserne er i åkeren til den kjente japanske danseren Min Tanaka. Hans intensjon er å hjelpe dem til å finne sitt eget uttrykk, og han peker i et intervju på at «du kan hente inspirasjon fra de bevegelsene du for eksempel må gjøre for å se en bestemt tomat som henger litt skjult i planten».

Blant danserne er Monica Emilie Herstad fra Norge, som har stelt blant annet auberginer, paprika, okra og aloe. I en reportasje fra NRK 16.09.2017 ble det beskrevet slik: «Hun har vært ute siden klokken 06.00. Arbeidet kan bli avbrutt med 150 former for knebøy før lunsj kl. 11:30».

Mellom hvert danseoppdrag i større teaterhus og på store festivaler inne i bykjernen av metropolen Tokyo er det godt å kunne vie seg til økologisk landbruk, for dyrking til eget sunt kosthold og til småutsalg ved økologiske marked på landsbygden og i Tokyo. Min Tanakas

visuelt slående vakre sted ligger en 2 timers togtur utenfor Tokyo.

Arbeidet på åkeren kan bli avbrutt av at en lastebil henter danserne og kjører dem til øvingslokalet. Det er ingen skifting av klær, ingen sminking. I beste fall kan en rekke å sette i en hårstrikk. Men nærheten til naturen gir dansen en helt spesiell kvalitet. «Det er strengt, men man er fritatt fra forfengelighetens åk», sa Monica Emilie Herstad i NRK-intervjuet. «Det er harde dager og de fleste sovner før 22:30.»

Danserne samles også til samtaler hvor de filosofiske refleksjonene er knyttet til utøvelsen av kontemporær kunst, men det er opp til den enkelte og knytte dette opp til sin egen praksis.

PERSONLIG UTTRYKK MED ASIATISK INSPIRASJON

Monica Emilie Herstad har vært i Japan i til sammen 1 år med kulturvisum, fordelt på 5 reiser, hvert opphold varte fra én til tre måneder. Hun er utdannet danser, koreograf og innen dansevitenskap, i tillegg til et gjesteforskeropphold ved Senter for Ibsenstudier, UiO gjennom 3,5 år.

Første gang Monica Emilie Herstad ble ansatt som danser i Min Tanakas produksjon var ved Black Box Teater,

www.herstay.net

www.radio.nrk.no/serie/kulturreportasjen-kunst/mkrv25000317/16-10-2017

etter hans audition der i mai 1993. I tillegg til å ha danset i flere av hans større produksjoner har hun deltatt ved 5 workshops, inkludert det første workshoparbeidet foran den store Vinter OL-forestillingen *The Dance of Life* i 1994, en forestilling som var inspirert av Edvard Munchs liv og som også ble oppført på ULTIMA-festivalen i Oslo og ved Tokyo International Festival of Performing Arts i Japan. Hun fikk bidra til i alt 7 års internasjonalt kulturarbeid i denne første perioden av sin internasjonale karriere.

Etter å ha gått i lære hos Tanaka, ved både å være koreografi-assistent og prøveleder m.v., ønsket Monica som en naturlig videreutvikling å arbeide med denne asiatiske metoden anvendt på mer vestlig og europeisk drama og kunst, uten at det vil si at hun med det går i en annen retning. Allerede i 1996 hadde hun dannet sin egen kunstenhet, ensemblet herStay. Her har hun gjennom sitt dans- og performance-uttrykk skapt, tilnærmet og spesialisert seg innen Ibsen-fortolkninger, et sted i skillet mellom litteratur og bevegelse, som et kunstnerisk forskningsprosjekt. Slik turnerer hun nå verden over med sin kunst, til New York, Berlin og Asia, først og fremst.

EN MER TROVERDIG DANS

Høsten 2017 gjestet den nå 72-årige Min Tanaka igjen Oslo og hadde en forestilling på byggetomta til det nye Nasjonalmuseet for kunst like ved Aker Brygge. Han danset til cello/synth mu-

sikk av den legendariske filmkomponisten Ryuchi Sakamoto og en tåkeskulptur av Fumiko Nakaya. Monica Emilie Herstad skrev i sin anmeldelse av Min Tanaka i *The Modern Times*, 2017: «Tanaka danset barbert, iført en velbrukt kimono og fremstod like myk og spenstig som en ungdom. Hans danseform som kalles butoh, er en fortløpende improvisasjon til omgivelsene. Han går ut og inn av moderne danse-teknikker, og den ultimate tilstedeværelsen er målsettingen».

Monica Emilie Herstad har ønsket å videreutvikle denne impulsen i Norge, og hun søker nå å finne et sted hvor det i tillegg til å utvikle bevegelsen kan drives økologisk jordbruk i mindre skala, til eget dansekompani og til mindre utsalg, gjerne i nærheten av Frogner i Oslo, hvor hun bor. Etter hennes erfaring gir et rent kosthold og en ren kropp en mer troverdig dans. Et sunt kosthold gir både bevegelser og tanker et gjenskinn av transparens og klarhet.

*Bildene på denne siden er tatt ved Aker-selven og er fra Monica Emilie Herstads solo i hennes eget stykke *Daphne and Apollo*, 2016. Foto: Stein Reusch Weber.*

Vårdinge by folkehøgskole

– med fokus på kunst, kunsthåndverk, mathåndverk og økologisk dyrking.

✍ ANNIKA LAURÉN, DAGLIG LEDER I EKO BANKEN 📍 VÅRDINGE BY FOLKEHØGSKOLE

Kunst og håndverk er uttrykk for et dypt grunnleggende behov hos oss mennesker for å kommunisere og tenke bilde- og formmessig i ulike materialer. På Vårdinge by folkehøgskole finnes utdanninger innenfor områdene kunst, kunsthåndverk, mathåndverk og økologisk dyrking. Linjene heter trehåndverk, økologisk hagebruk og håndverk, kunst og håndverk, maleri og skulptur, keramikk og øko-vegetarisk kjøkken. Dessuten finnes det fjernundervisningstilbud, som økologisk dyrking og bærekraftig urtehagedesign. I utdannelsene brukes både velprøvde og eksperimentelle teknikker, og det formidles en fordypet kunnskap om materialer og skapende prosesser. Kursdeltakerne inspireres til å koble samtidens uttrykk til gårdsdagens tradisjoner og får oppdage og utvikle sitt formspråk og lære seg håndens og tankens samspill.

Dessuten finnes et såkalt allment kurs, der kursdeltakerne parallelt med sin interesse for kunst og håndverk skal få en mulighet til å våge å ta tak i sine tidligere ikke fullførte teoretiske fag og på den måten kunne påvirke sin fremtidige livssituasjon.

Vårdinge By Folkehøgskole arbeider med å utvikle arenaer for skapende kultur som pedagogisk metode. Med løpende utstillinger gjennom året, på ulike steder og i ulike former, får kursdeltakerne mulighet til å komme videre i skaperprosessen. Gjennom å være en aktiv aktør i kulturlivet kan kursdeltakerne kommunisere med og reflektere over andre mennesker via sitt kunstneriske og håndverksmessige arbeid.

Vårdinge By Folkehøgskole har arbeidet med bærekraftsspørsmål alt siden starten av 1994. Folkehøgskolen fylles hvert år av nye kreative kursdeltakere, som lærer seg å håndtere materialer og kunstneriske uttrykk med ansvarsfull initiativkraft. Skolen vil formidle glede og fremtidsoptimisme og styrke kursdeltakerne i å kjenne seg delaktige i samfunnet, midt i verden, midt i nåtiden. I løpet av året 2018 kommer man til å fortsette å arbeide med en handlingsplan for Agenda 2030 – de globale målene.

Et spennende prosjekt for våren 2018 er å bygge en tekkpaviljong på Alma Löv museum i Värmland, ikke langt

”

Bildningens första kännetecken är en smärt-sam medvetenhet om att veta för lite eller till och med ingenting alls, oavsett det man faktiskt vet. Bildningens andra kännetecken är förmågan att använda sig av det lilla man vet – att kunna se förbindelser, skapa sammanhang, förstå en mening. Det finns ingen bildning som inte samtidigt skulle vara 'sträng och vild'

Sara Danius

fra grensen til Norge. Det er kursdeltakerne på keramikkutdanningen som får tilbud om å få bygge en egen paviljong på museet, og de kommer til å gjennomføre dette bygget ved hjelp av trehåndverkutdanningens entusiastiske deltakere. I paviljongen kommer tekanner fra Vårdinge by folkehøgskole til å få en permanent utstilling!

✱ Vårdinge by folkehøgskole er kunde i Ekobanken.

Kontaktinformasjon for deg som er interessert i å få vite mer om skolen vår:

www.vardinge.fhsk.se
kontakt@vardinge.fhsk.se

Skolen tar også imot søkere fra Norge og Danmark.

Økologisk dyrking er et av fagene på Vårdinge by folkehøgskole.

”

(...) Förresten: aldrig har det funnits så många museer i världen som i dag, och det byggs ständigt nya. Inget samhälle någonsin har varit så historiskt orienterat som dagens, och aldrig någonsin har nutidens konst spelat en så stor roll inom samhället (...) Kultur är sättet på vilket ett samhälle reflekterar över sig självt. Och bildning består i att vilja se sanningen i vitögat. Få finns som vågar.

*Thomas Steinfeld, författare.
Ledare i SvD 9/1 2016.*

Skapergleden er stor blant kunst- og kunsthåndverk-elevene.

Kreativitet og skaperglede

✍ JANNIKE ØSTERVOLD

Noen trives best i kreativt kaos, men det som har fremmet min kreativitet og skaperglede, særlig på skrivesiden, er paradoksalt nok rutiner, orden og rammer. Det gir ikke akkurat de mest inspirerende assosiasjonene, men for meg har det vært en aha-opplevelse å oppdage at mer struktur kan gi mer skaperkraft.

RAMMER OG FOKUS

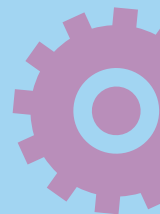
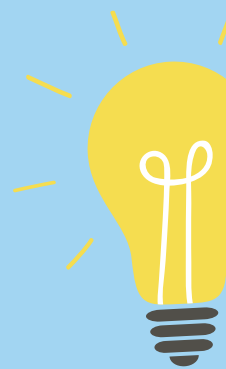
Skolen klarte aldri å forløse mitt kreative tegnetalent. La du et hvitt ark foran meg, fikk jeg totalt jernteppe og visste ikke hva jeg skulle gjøre med det. Jeg ble først kvitt tegneskrekken på et kurs der vi skulle gi et kreativt uttrykk for noe vi hadde arbeidet med. Kurslederen delte ut ark og fargestifter, og jeg sukket og kjente prestasjonsangsten boble. Men på det hvite A-4 arket var det tegnet en sirkel, og oppgaven var å tegne innenfor denne sirkelen. Når rammen var gitt, var det plutselig ikke noe problem å fylle den med farger. Ved å begrense mulighetsrommet ble det mulig for meg å uttrykke meg. Slik har jeg det også når jeg skal skrive. Jeg arbeider best med et ryddig skrivebord, der distraherende saker er ryddet bort. Gjerne også med en ramme i form av en tidsfrist.

Multitasking er kanskje til en viss grad mulig, men det er ikke så smart. Tiden som brukes på å flytte oppmerksomheten mellom oppgavene gjør at man blir mindre effektiv. Forskere har funnet ut at det kan ta så mye som 20 minutter å komme ordentlig inn i et arbeid, etter at man er blitt avbrutt. Den verste synderen til å avbryte er ofte en selv, som bare MÅ sjekke epost eller mobiltelefon når den varsler at noen vil deg noe. Selv bruker jeg gjerne Pomodoro-teknikken, som veldig kort fortalt går ut på å bestemme seg for en oppgave man vil arbeide med og sette på en alarm som varsler når det er gått 25 minutter. Målet er at i dette tidsrommet skal du bare konsentrere deg om å arbeide med denne ene oppgaven, uten noe avbrudd. (Slå av mobilen og la være å sjekke e-post.) Deretter tar du 5 minutters pause, før neste 25-minutters økt. Jeg bruker ofte gratisprogrammet kanbanflow.com, som kombinerer oppgaveplanlegging med Pomodoro-timer. Det gir hjelp til å holde fokus og holder styr på hvor mye tid du har brukt på de enkelte oppgavene.

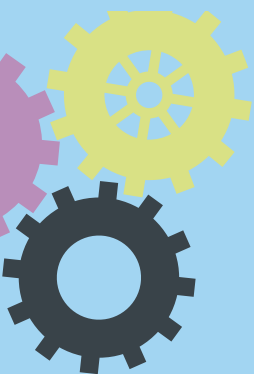
ORDEN OG PLANLEGGING

Jeg tilstår at jeg ikke er noe utpreget ordensmeneske av natur. En håndverker som kom på uventet besøk i hybelen min som noen-og-tjue-åring utbrøt spontant «Jeg har aldri sett noen jente ha det så rotete!» Det var ganske flaut akkurat da, men jeg har ledd mye av det siden. Gradvis ble det mer orden i hverdagen, og boken til Julie Morgenstern *Organizing from the inside and out* inspirerte meg til å finne et fast 'hjem' til alle tingene som hadde en tendens til å flyte rundt, og Marie Kondos bok *Magisk opprydding* har hjulpet meg til å få orden i klesskapene.

Lenge led jeg av planleggingsvegring, for hvis jeg avtalte noe langt frem i tid, kunne jeg jo risikere at det dukket opp noe annet som jeg

heller ville gjøre, og det var jo dumt å gå glipp av noe. Men på et eller annet tidspunkt innså jeg at det er vanskelig å få gjennomført store prosjekter hvis jeg alltid skal være spontan og gjøre ting på impuls.

Vil du for eksempel skrive en roman, er det lurt å sette av faste tider til å skrive, ikke gå og vente på at inspirasjonen melder seg. Har du en forfatter i magen, men ikke riktig klarer å komme i gang, så vil jeg anbefale *National Novel Writing Month*, som pågår hvert år i november. Her får du en klar ramme å arbeide innenfor: I løpet av 1 måned skal du skrive 50 000 ord, altså 1 667 ord pr. dag. Det lar seg fint gjøre ved siden av jobb eller skole, men krever at du står på hver dag i en måned, og det er ikke tid til å være kresen og pirkete – redigere kan du gjøre senere.

RUTINER

Rutiner er nyttige hjelpere, som gjør at man kan bruke sin beslutningsenergi på de tingene som virkelig betyr noe. Evnen til å ta beslutninger sies å være som en muskel, som blir sliten av å bli brukt. Du har bare en viss mengde til rådighet i løpet av en dag. Dette forsto tidligere president Obama, som fortalte at han bare gikk i blå og grå dresser for å unngå å bruke beslutningsenergien sin på uviktige ting. Å gå på autopilot behøver ikke å være noe negativt, det er for eksempel smart å legge briller, nøkler, mobil og bankkort på

et fast sted, så du slipper å løpe rundt og lete når du har det travelt. Men vi skal selvfølgelig sørge for å gi hjernen utfordringer og variasjon på andre områder.

I boken *Vanens makt* av Charles Duhigg, som har blitt en bestselger, får vi råd om hvordan vi kan etablere gode vaner og bli kvitt dårlige vaner, gjennom å erstatte dem med nye.

GODT VERKTØY

Jeg liker å jobbe på PC'en min, der jeg enkelt kan redigere tekster, ombestemme meg og flytte rundt på ting. Men noen ganger er det også veldig godt å ta en pause fra skjermen og sette seg ned med papir og skrivesaker. Jeg innrømmer at jeg kan falle i staver over en deilig papirkvalitet eller en god penn med bra design. Å velge riktig skrivebok kan være et tidkrevende prosjekt. (Jeg innser at dette kan høres ut som jeg kaster bort verdifull beslutningsenergi på noe som ikke er verdt det, men jeg har ikke påstått at jeg er perfekt ...) Til generell planlegging har jeg i øyeblikket en kobberfarget bok av typen Leuchtturm 1917, der jeg i tillegg til små notater for hver dag skriver månedsplaner, 'habit-trackere', ønskelister osv. (bullet-journaling), mens jeg på jobben har en grønn Moleskin A5. Til å kladde tekster har jeg en blokk av typen Rhodia Dot Pad, som også fungerer bra med fyllepenn. Jeg veksler mellom trykkblyant 0.5mm Pentel P205, kulepenn fra Caran d'Ache, Staedtler Pigment liner 0.3 og Lamy fyllepenn og har meldt meg inn i Facebookgruppen *Pen addicts Norway* for å lære mer om fyllepenn.

Men en helt vanlig BIC-penn og blanke A4 ark fungerer selvfølgelig også helt fint ...

Pomodoroteknikken:

www.cirillocompany.de/pages/pomodoro-technique

Nyttig PC-verktøy:

www.kanbanflow.com, som kombinerer oppgaveliste med en pomodoro-timer.

Skriv en roman i november:

www.nanowrimo.org

Notatbøker og fine skriveredskaper:

www.tudos.no (nettbutikk) og butikken Lush Dive på Grünerløkka i Oslo www.lushdive.no

Nytt fra Cultura Bank

Egenkapitalbevis i Cultura Bank

✍ KJELL FREDRIK LØVOLD, BANKSJEF OG DAGLIG LEDER

Cultura Bank har egenkapitalbevis til salgs – også i periodene mellom emisjonene. Ved å kjøpe egenkapitalbevis støtter du bankens utvikling og vekst.

Cultura Bank ønsker å utvide sin virksomhet og låne ut stadig mer penger til personer og virksomheter som på sin side bidrar til et bedre miljø og bedre sosial og kulturell standard i samfunnet. Myndighetene krever at egenkapitalen i banken til en hver tid skal være over et visst minimum. Cultura har derfor et vedvarende behov for at noen kjøper egenkapitalbevis. Banken har adgang til å eie et begrenset antall av egne egenkapitalbevis og har for tiden en slik beholdning for salg. Hvis disse selges, vil egenkapitalen bli styrket og bankens evne til å yte lån øker.

Alle virksomheter må ha egenkapital. Egenkapitalen gir den grunnleggende økonomiske tryggheten for at virksomheten kan oppfylle sine forpliktelser. Slik er det også for Cultura Bank. Ca. 85 % av egenkapitalen i Cultura er etablert ved at mennesker har kjøpt egenkapitalbevis når banken har utstedt

slike. Den øvrige del av egenkapitalen er blitt satt til side fra bankens årlige overskudd. Hvis man setter penger på konto, låner man banken penger. Når man kjøper egenkapitalbevis, låner man ikke banken penger, men man kjøper en andel i bankens egenkapital. Det ligner slik sett på det å kjøpe aksjer i et aksjeselskap. Når egenkapitalbevisene er kjøpt, kan pengene ikke tas ut av banken igjen slik man kan med et innskudd, men egenkapitalbevisene kan selges til noen som er villige til å kjøpe dem. Man får ikke utbetalt fastsatte renter av egenkapitalbevis, men man får utbetalt årlig utbytte hvis bankens styre og forstanderskap bestemmer at driftsresultatet gir grunnlag for det.

Alle som er interessert i å kjøpe egenkapitalbevis og dermed ta en større eller mindre eierposisjon til beste for bankens utvikling og vekst, bes kontakte Cultura Bank på e-post cultura@cultura.no eller telefon 22 99 51 99.

Nye rapporter fra Global Alliance for Banking on Values

Verdibaserte banker og finansinstitusjoner har vist at fokus på realøkonomien gir stabil finansiell avkastning. Organisasjonen Global Alliance for Banking on Values (GABV) står bak rapporten *Real Economy – Real Returns: The Business Case for Values-based Banking*. De har analysert regnskapene til de verdibaserte bankene og sett på blant annet hvordan bankene støtter opp om realøkonomien, hvor økonomisk motstandsdyktige de er, hva slags avkastning de gir – økonomisk og samfunnsmessig – og hvordan de har vokst. De konkluderer med at de verdibaserte bankene har hatt en stabil finansiell avkastning og har et sterkt fokus på realøkonomien. Bankene er forskjellige og opererer i ulike markeder, men de har det til felles at de har positive sosiale, økonomiske og miljømessige effekter i samfunnet de virker i. De er eksempler på svar på kjernes spørsmålet

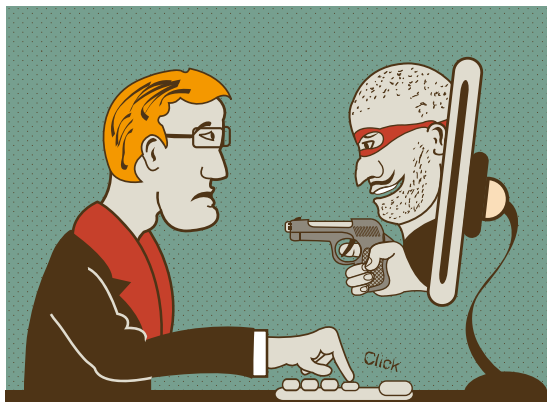
om hvordan man kan skape et finansielt system som virkelig tjener samfunnet.

GABV har også utgitt rapporten *Where money moves matters*, med historier fra medlemsbanker over hele verden, som viser hvordan bankene våre kan være med på å skape systemiske endringer. I kapittelet fra Cultura Bank kan vi lese om Kulturakundene Epleslang, Hurdal Økolandsby og Tove og Espen Seierstad, som har bygget kretsløpshus i Lofoten.

Se: www.cultura.no/arkiv/9876 og www.cultura.no/arkiv/9253

Advarsel - Vær på vakt mot 'Microsoft-svindel'

Vi har igjen sett eksempel på såkalt 'Microsoft-svindel', og vi vil på det sterkeste advare våre kunder mot denne svindelmetoden, som spekulerer i at folk er redde for at PC'ene deres ikke skal være sikre nok.

Slik foregår det: Du blir oppringt av en person som sier han ringer fra Microsoft og forteller deg at din PC er utsatt for sikkerhetsrisiko. Du blir bedt om å gå inn på bestemte nettsider, som uten at du vet det gir en tredjepart ubegrenset tilgang til PC'en din. De sier de skal ordne problemet og ber deg samtidig betale for tjenesten ved å få deg til å dele betalingskortopplysninger eller gå inn i nettbanken. Deretter tapper de kontoen din for penger.

Skribenter og fotografer søkes til Pengevirke

Pengevirke søker deg som liker å skrive og/eller ta bilder.

Du trenger ikke å ha relevant utdanning, men gjerne erfaring. Pengevirke lages på 'dugnad' og vi kan ikke tilby honorarer, men du vil få over 4000 lesere.

Ønsker du å jobbe for Pengevirke? Skriv noen ord om deg selv og hvorfor du har lyst til å jobbe for bladet og send en epost til joe@cultura.no. Legg gjerne ved eksempler på tidligere arbeider.

Minneord

Arve Gjetnes var født i 1948. Han hadde røtter i Trondheim og tilbragte sine ungdomsår på Hurum med gode kamerater. I 1968 fikk han jobb i Oslo Sparebank som revisjonsmedarbeider og tok etter hvert utdanning som bankøkonom og avanserte til assisterende revisjonssjef. Han sluttet i Oslo Sparebank i 1987 for å begynne som revisjonssjef i Oslobanken A/S. Fra Oslobanken gikk han over i en stilling i Cultura Lånesamvirke i 1994. Mye av hans arbeidserfaring hadde gått ut på å evaluere og videreutvikle sikre rutiner i bank, og denne kompetansen var uvurderlig i arbeidet med å videreutvikle Cultura Lånesamvirke til Cultura Bank. Arbeidet ble kronet med hell da Cultura fikk konsesjon som sparebank i 1997. Som økonomisjef og del av bankens lederteam har han vært en sentral ressursperson for Cultura Bank gjennom 20 år. I sitt siste arbeidsår gikk han over til å arbeide med risikokontroll og hjalp til å bygge opp gode rutiner på dette området.

Han var høyt verdsatt som kollega, kunnskapsrik, alltid vennlig, samarbeidsvillig og løsningsorientert. Arve diskuterte gjerne, men kranglet aldri. Han var ikke redd for å si hva han mente, og det gjorde også at man kunne føle seg trygg på ham. I sitt arbeid i Cultura Bank har han aldri vært redd for å ta en utfordring – ofte var han den siste som gikk hjem og den man kunne risikere å treffe på hvis man var innom i helgen. Arve var en i ordets aller beste forstand god kollega og arbeidskamerat. I fritiden var han glad i å lese historie, og når han tok seg tid til å ta seg litt fri, reiste han gjerne til hytta i Valdres, leiligheten på Kreta eller venner i Sveits. For noen år siden flyttet han fra Nes-odden til en leilighet i nærheten av datteren Camilla, så barnebarna kunne glede seg over kort vei til bestefar.

Vi hadde unnet Arve noen gode år som pensjonist hvor han kunne nyte å ha god tid til familie, venner og reiser. Slik ble det dessverre ikke. Fredag 12. januar sovnet han stille inn. I stor takknemlighet lyser vi fred over Arves minne og sender varme tanker til døtrene Camilla og Anette.

På vegne av arbeidskolleger i Cultura Bank
Kjell Fredrik Løvold, Jannike Østervold, Kari Schage

Arve Gjetnes, 1948–2018

Lislerud gård. Foto: Jonas Gamper Solheim.

Fra Lislerud gård til Kulturgården Ruud gård

✍ URS GAMPER

I snart 13 år har Anne og jeg drevet Lislerud gård i Eidsberg i Østfold. Her har det vært et uredd liv med arbeidshest, sauer, høner, bier og gårdshunden Max. I begynnelsen hadde vi en liten flekk med grønnsaker og to bikuber.

Et pedagogisk samarbeid med Steinerskolen i Indre Østfold var et givende påfyll for både elevene og gårdsfolket. Mange trær ble hogget for hånd, og plantene våre vokste glade, etter omsorgen elevene ga dem.

Praktikanter, lærling, kurs og åpen gård har vært trekkplaster for mange interesserte mennesker gjennom årene, og samarbeidet med Oslo Kooperativ har vært noe av det viktigste for gårdens økonomiske og sosiale vekst.

Men nå har Anne og jeg bestemt oss for å gå videre i livet. I begynnelsen av 2017 fikk vi kontakt med Stiftelsen Eva Lundes Fond og innledet et samarbeid. Ideen om å danne en biodynamisk gård med omsorg for mennesker og dyr var hele tiden ledende i prosessen. Sammen med styreleder i fondet, Sølvi Sørum, og Dag Blakkisrud, besøkte vi og vurderte en rekke ulike eiendommer som var til salgs. Så, den 21. desember 2017, ga vi med store forventninger bud på Kulturgården

Anne og Urs. Foto: Kaarina Borud.

i Vestre Gausdal. Dagen etter fikk vi positiv beskjed om at vi var de nye eierne av Ruud gård.

Gården egner seg ypperlig til våre formål. En fjellgård som har blitt drevet som kultur- og matsted. Med sine fine gamle bygninger og en nokså stor krydder- og urtehage har den vært mål for mange besøkende.

Et artig skjebnens 'pek' er at Eva Lunde kom fra Lillehammer og at hun hadde sin første lærerjobb i nærheten av der Kulturgården ligger. Sølvi Sørum og stiftelsen Eva Lundes Fond har tatt vare på noe historisk inventar fra Lunde-familien, som nå kommer tilbake til Lillehammer-området!

Siden gården har et potensial til å ta imot gjester, vil vi oppfordre alle som er interesserte i kultur og fjellro til å ta kontakt med oss.

Til slutt vil vi sende en stor takk til Stiftelsen Eva Lundes Fond og Cultura Bank, som har gjort det mulig å sette i gang et vidunderlig prosjekt.

✳ Anne Gamper Solheim og Urs Gamper er kunde i Cultura Bank.

Urs Gamper er født i Sveits, utdannet fotograf og sosalterapeut. Han har bakgrunn som gartner på Goetheanum i Sveits. Bonde på Lislerud gård.

Anne Gamper Solheim er født på Lislerud gård. Utdannet vernepleier, har bakgrunn som steinerbarnehage-medarbeider og bonde på Lislerud gård.

Sammen drev de helsekostbutikken Tante Grønn i Mysen i 4,5 år.

usolheim58@gmail.com

Å spare for fremtiden

✎ GABV   📷 CREDIT UNION FOUNDATION, AUSTRALIA

Økonomisk innsikt og å lære å spare kan gi kambodsjanske barn en bedre fremtid.

Children's Financial Literacy (CFL) er et undervisningsopplegg i økonomi, som gir innsikt og oppmuntrer barn til å ha gode sparevaner. Arbeidet drives av Credit Union Foundation Australia (CUFA). Ved tilførsel av midler fra Teachers Mutual Bank Ltd kan CUFA nå ut til nye skoler og områder. I 2016 investerte Teachers Mutual bank \$60 000 i denne undervisningen. Det gjorde CUFA i stand til å nå ut til 40 nye grunnskoler med omtrent 10 000 barn fra 7 til 12 år, i provinsene Kampot, Prey Veng, Takeo og Kampong Cham. Målet er å nå 500 klasserom og å involvere 200 lærere.

Tidlig start er den mest effektive måten for å skape en bæredyktig fremtid for barn fra lavinntektsfamilier. Direktør Dr. Peter Mason i CUFA sier at støtten fra Teachers Mutual Bank betyr svært mye for de unges muligheter i disse lokalsamfunnene i Kambodsja. Undervisningsprogrammet blir gjennomført av utdannede feltarbeidere med undervisningsmaterieell som hjelper barna til å forstå og arbeide med økonomiske begreper.

Materiellet bygger på tegneseriefiguren Ronnie Riel. Riel er Kambodsjas

valuta. Det brukes både trykksaker og interaktive spill på nettbrett. Nettbrettene vedlikeholdes av CUFA's feltarbeidere og etterlates ikke på skolene.

MÅLSETTINGEN MED PROSJEKTET:

1. Å øke forståelsen for sparing og grunnleggende økonomisk forståelse og ferdigheter.
2. Å sette barna i kontakt med deres lokale bank.
3. Oppmuntre barna til å spare hjemme eller i banken.
4. Å øke den grunnleggende forståelsen for økonomi i lokalsamfunnet gjennom barnas læring.

STOR SAMFUNNSMESSIG EFFEKT

CUFA's målestokk for såkalt Social Return on Investment, indikerer at Teachers Mutual Banks investering vil gi en økning på \$156 000 i samfunnsmessig verdi. I tillegg til undervisningen i økonomiske grunnferdigheter tilbyr CUFA's feltarbeidere også workshops for skoleledere og lærere slik at disse blir i bedre stand til å følge opp prosjektet. For å oppmuntre og støtte elevene i å utvikle gode sparevaner gjennomføres også hjemmebesøk og samtaler med foreldrene.

Barn i Kambodsja lærer om økonomi og sparing gjennom et undervisningsprogram, som blant annet bygger på tegneseriefigurer og interaktive spill. Copyright: Teachers Mutual Bank Ltd

Global Alliance for Banking on Values (GABV)

Et internasjonalt nettverk av verdibaserte banker. I dag er det 43 banker fra seks kontinenter i nettverket. Alle arbeider for å finne bærekraftige løsninger på globale problemer.

global alliance
for banking
on values

Teachers Mutual Bank

Limited er en australsk kooperativ bank, som ble startet av en gruppe dedikerte lærere i 1966. Banken betjener ansatte i utdannelsessektoren og deres familier, og den har i dag over 177 000 medlemmer. Etisk og sosial ansvarlighet utøves gjennom investeringer i utdanningssektoren. Banken har også et fond som hjelper skoler med å realisere miljøprosjekter.

www.tmbank.com.au

Iulie Aslaksen

✍ PROFESSOR OVE JAKOBSEN, SENTER FOR ØKOLOGISK ØKONOMI OG ETIKK, NORD UNIVERSITET

INNLEDNING

Iulie Aslaksen påpeker at stadig økende materiell velstand har en høy pris i form av ødelagt natur. Gjennom økende befolkning, forbruksvekst og teknologisk utvikling har menneskets påvirkning på økosystemene økt. Som eksempler nevner hun at utslippene av klimagasser øker, isen smelter, miljøgifter spres i naturen, havet forurenses, vann kan bli et knapphetsgode, naturområder fragmenteres og forsvinner og biologisk mangfold er truet. I tillegg beskriver hun hvordan stillhet er blitt en mangelvare for stadig flere mennesker. For å forstå omfanget av miljøproblemene argumenterer hun for at det er nødvendig med et nytt tankesett innenfor økonomi og politikk. For å løse miljøproblemene som har utviklet seg til å bli den største trussel menneskeheten noen gang har stått overfor trenger økonomifaget nye begreper og metoder.

DET ØKONOMISKE VERDIBEGREPET

Iulie Aslaksen har interessante refleksjoner knyttet til den økende bruken av økonomiske begreper og modeller i offentlige debatter og i politiske beslutninger. Gjennom kulturelle signaler som påvirker oppfatningen av hva som er mulig og ønskelig definerer økonomifaget i økende grad premisset for samfunnsutviklingen. Når penger blir den viktigste målestokken for hva som er verdifullt, kan det skje ødeleggelser som overskrider alle grenser. Resultatet er at samfunnet, økonomien og naturmiljøet er ute av balanse på mange områder.

På samme måte som det har funnet sted en rovdrift på natur og miljø har det også skjedd en utarming av omsorgen i hjem og lokalmiljø. I denne sammenhengen gir Aslaksen uttrykk for en interessant refleksjon; «Kanskje økologisk balanse ikke er mulig uten en større grad av balanse i menneskelige og sosiale relasjoner.» På dette området mener hun at samspillet mellom miljø- og kvinneperspektivet kan bidra til at flere sider ved virkeligheten blir fanget

opp enn det som er mulig gjennom økonomiens tradisjonelle begreps- og modellapparat.

ØKOLOGISK ØKONOMI

Tradisjonell økonomi spør hva det koster å ta vare på naturen og hvor store disse kostnadene er sammenlignet med nytten naturen gir oss. Utfordringen består i å avveie nytte og kostnader mot hverandre. Aslaksen påpeker at en økonomisk tilnærming, der naturen reduseres til en økonomisk ressurs, ikke er tilstrekkelig hvis livsgrunnlaget er truet og det er fare for tap av vesentlige meningsbærende verdier. Hun begrunner hvorfor det tverrfaglige fagfeltet økologisk økonomi representerer en interessant tilnærming til å forstå naturen som vårt livsgrunnlag. Med basis i en grunnleggende respekt for mennesker og natur gir økologisk økonomi en etisk forståelse av bærekraftig utvikling.

Økologisk økonomi tar utgangspunkt

”

Kanskje økologisk balanse ikke er mulig uten en større grad av balanse i menneskelige og sosiale relasjoner.

i at naturen er vårt livsgrunnlag og spør hvordan det økonomiske liv bør organiseres når vi tar innover oss de økologiske rammebetingelsene. Hun påpeker at økologisk økonomi er en 'post-normal' vitenskap fordi faget tar innover seg kompleksitet, i form av stor usikkerhet, uavklarte og omstridte etiske verdier, maktforhold og betydningen av vitenskapens politiske rolle.

Iulie Aslaksen har i flere artikler påpekt at den tradisjonelle økonomien i liten grad tar innover seg de negative bivirkningene av å oppfatte 'mer er bedre' (greed is good) som en norm for rasjonell økonomisk atferd. Egen-

interessen er ikke alltid sunn, høyere forbruk vil ikke nødvendigvis avhjelpe misnøye, for ønskene løper alltid foran oss. I økologisk økonomi trekkes det klart skille mellom sunn egeninteresse og grådighet. Aslaksen viser til en rekke studier innenfor psykologi som påpeker at grådighet, der mennesket er styrt av tanken på egen materiell vinning, fører til økt ufrihet. Hun konkluderer med at homo economicus (det økonomiske menneske) bør erstattes med homo ecologicus (det økologiske menneske). En viktig forskjell er at naturen for det økonomiske mennesket er redusert til en ressurs mens det økologiske menneske har evne til empati med og respekt for andre levende vesener og tar ansvar for både natur og menneskelige fellesskap.

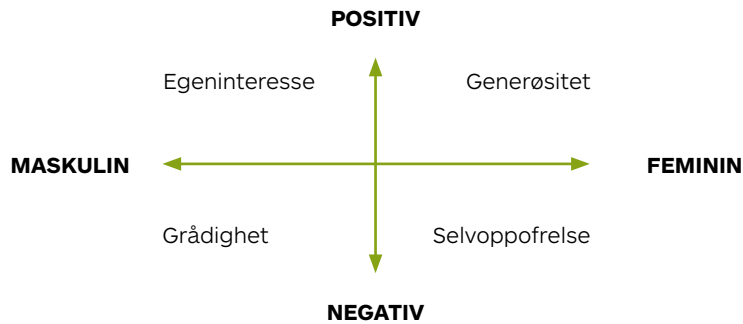
FEMINISTISK ØKONOMI

Økonomiske modeller tar for gitt at alle aktører på markedet er motivert av muligheten til å maksimere egennytt. En forutsetning for denne ideen er at menneskene har ubegrensede behov (riktignok med fallende grensenytte). Samtidig vet vi fra psykologisk og økologisk forskning at økonomisk vekst kan ha negativ innvirkning på livskvaliteten og være en trussel mot bærekraftig utvikling.

Målet innenfor økonomisk virksomhet bør dermed ikke være å produsere en stadig økende mengde varer og søke maksimal profitt, men å skape liv og stimulere livsprosesser. Feministisk økonomi åpner for dialog om hvordan det er mulig å forbedre livsbetingelsene for barn, kvinner og menn i et flerfaglig perspektiv. Et viktig tema i feministisk økonomi er å synliggjøre kvinners ubetalte arbeid i hjemmet slik at det kommer med i samfunnets totale verdiskapning.

Iulie Aslaksen illustrerer samspillet mellom maskuline og feminine verdier gjennom følgende verdikompass; (se figur)

Økonomiens tradisjonelle fokus på maskuline verdier blir problematisert

gjennom samspillet med feminine verdier. Aslaksen påpeker at den positive egenskapen egeninteresse har lett for å ende opp i grådighet dersom den ikke knyttes sammen med den feminine egenskapen generøsitet. På den feminine siden kan generøsitet utvikle seg i retning av en total selv-oppofrelse. Det er derfor også viktig at generøsitet balanseres mot egeninteresse. Komplementariteten som kjennetegner den maskuline positive egeninteressen og den feminine positive generøsiteten krever en balansert forståelse av forholdet mellom stabilitet og endring.

I følge Iulie Aslaksen kan vi utvikle vårt kreative potensial og overvinne vår usikkerhet og våre tilbøyeligheter til grådighet dersom vi blir bevisst våre virkelige behov. Det er mulig å utvikle en balansert personlighet der vi har det vi trenger for oss selv samtidig som vi gir andre det de trenger for å leve et godt liv. Den motsatte muligheten der grådighet knyttes sammen med selv-oppofrelse gir en forklaring på mange av de utfordringene vi står overfor, for å motvirke en kvelende følelse av egen verdiløshet (total selvoppofrelse) søker vi en endeløs jakt på materielle goder (grådighet).

ØKONOMISK VEKST

Iulie Aslaksen påpeker at kravet om stadig økonomisk vekst fører til utfordringer som forener økologisk økonomi og feministisk økonomi. Eksponentiell vekst er ikke forenlig med målsetningen om bærekraftig utvikling. Vestlige samfunn stimulerer til økt forbruk gjennom reklameindustrien og det sosiale rotteracet som bygger på at økende forbruk er livets mål. Tiltroen til at det knapt er noen grenser for hvor effektive mennesker kan bli, og at teknologien ikke setter grenser for hvor mye som kan produse-

res og forbrukes, trekkes i tvil innenfor både økologisk økonomi og feministisk økonomi. Aslaksen påpeker at historien viser at teknologien ikke alltid leverer det den lover, og enda viktigere, teknologisk utvikling kan ha uønskede etiske konsekvenser for mennesker og natur.

Teknologibaserte løsninger på ett område kan ha negative virkninger på andre områder: For eksempel kan avansert teknologi ha negativ effekt for utsatte sosiale grupper, og teknologisk utvikling kan bidra til redusert demokratisk styring.

KOST-NYTTE ANALYSER

Kost-nytteanalyser er nyttige for å synliggjøre konsekvenser av ulike handlingsalternativer. For å fange opp kompleksiteten i miljøutfordringene er det nødvendig å supplere med andre metoder. For å belyse usikkerhet er prosessanalyser aktuelle, dialogbaserte interessentanalyser bidrar til å fange opp ulike verdier slik de oppleves av de som blir berørt av et tiltak. Et av de viktigste ankepunktene mot kost-nytteanalyser er forutsetningen om at alle verdier kan transformeres til en monetær skala, det vil si at alt kan regnes om i markedsverdi. På denne måten forsvinner egenverdien i natur og kultur. Aslaksen synliggjør problemet på en illustrerende måte gjennom formuleringen; «Kost-nytte analyser uten kvalitative verdier fremstår som en abstraksjon uten kontekst».

AVSLUTNING

Iulie Aslaksen har gitt viktige bidrag i arbeidet med å forene økologisk økonomi og feministisk økonomi. Begge fagene vil bli sterkere dersom de går sammen for å få sine felles mål om livskvalitet og samfunnsansvar tydeligere frem i den offentlige debatten. Det gjelder

Biografi

Iulie Aslaksen er Cand. Oecon (1981) og Dr. Polit (1990) fra Universitetet i Oslo. Gjesteforsker ved Harvard University (1984–1985) og University of California Berkley (1985–1987). Fra 2001 forsker og seniorforsker ved Statistisk Sentralbyrå, avdeling for energi og miljø-økonomi. Medlem av bl.a. fagrådet for Rethinking Economics Norway, Statistical Advisory Committee for Sami Statistics in Norway og styremedlem i Artsdatabanken.

Iulie Aslaksen har publisert en rekke artikler i nasjonale og internasjonale fagtidsskrifter om økologisk økonomi og feministisk økonomi.

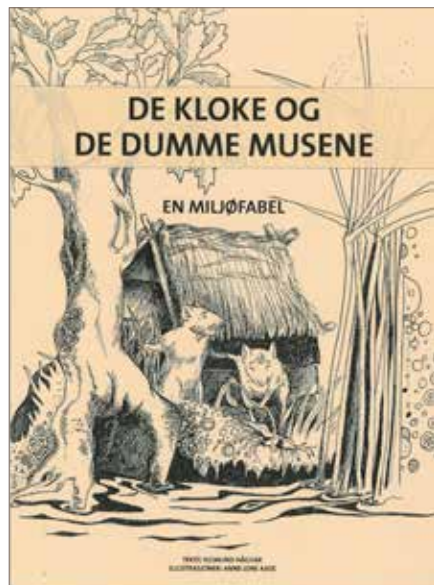
Iulie Aslaksen. Foto: Tom Nicolaysen

blant annet diskusjonen om kortere arbeidsdag, om miljøkonsekvenser av stadig økende forbruk og i spørsmål om finanskrisen og regulering av finansmarkedene i en tid med økende ulikheter og maktkonsentrasjon.

Det er også behov for tiltak som motvirker tendensen til sosial erosjon. Aslaksen nevner at utvikling og forsterkning av demokratiske samfunns-systemer som bidrar til økt deltakelse og utvikling av en kultur preget av samarbeid og solidaritet er svært viktig. Feministisk økonomi representerer i samspill med økologisk økonomi både en kritisk motkraft mot tendensen til ensidig prioritering av teknokratiske løsninger på de store utfordringene samfunnet står overfor og en spennende innfallsvinkel til visjonære politiske strategier for en bærekraftig utvikling. ♦

Økologi for barn!

✍ ARNE ØGAARD

Biolog Sigmund Hågvær har skrevet en barnebok som han kaller en miljøfabel. Den handler om en gruppe mus som reiser ut på havet med en flåte, men i en storm deles flåten i to og musene driver i land på hver sin øy. Dette er mus som både kan bygge og tenne ild og ellers har flere menneskelige trekk. Den ene gruppen er ute av stand til å lære av naturen og sine egne feil, mens den andre gruppen tilegner seg og anvender økologisk innsikt. Det går dessverre ikke så bra med de første, men vi kan ha mye å lære av de som overlever. Det er en stor utfordring å skrive en bok som dette. En må ikke bli for moraliserende og pekerfingeraktig. Denne boka balanserer hårfint på grensen til hva barn kan akseptere. Mye kunne blitt bedre

hvis boka hadde fått en annen tittel. Når boka heter *De kloke og de dumme musene* er resultatet allerede gitt. Mye av spenningen forsvinner, og barna får ikke selv mulighet til å konkludere med hvem som er de dumme. Anne Lene Aases illustrasjoner er både vakre og morsomme og bidrar til å trekke opp helhetsinntrykket av boka.

Sigmund Hågvær
De kloke og de dumme musene
Kolofon forlag 2017
ISBN 978 82 300 1717 3

Norge får sin grønne dagsavis

✍ 📷 NATURPRESS

Etter å ha drevet et åpent pilotprosjekt siden mai 2017 er gründerne bak Naturpress.no nå i gang med å bygge opp organisasjon, redaksjon og økonomi for å gå over til full drift. Kjetil Fless har pressebakgrunn, mens Terje Lind Bjørsvik kommer fra film- og TV-bransjen.

«Vi gikk rett ut på nettet med en gang for å lære mest mulig om temaområdene, hva som skal til for å drive en nettavis og ikke minst for å bli kjent med publikum og få tilbakemeldinger på om vi er ønsket i mediebildet. Vi har fått klare svar; det er behov for en uavhengig dagsavis for det grønne skiftet. Flere artikler har hatt tusenvis av lesere i døgnet, og det er veldig bra for en pilot», sier prosjektleder Terje Bjørsvik.

Han fortsetter: «Vi har bygget et sterkt kontaktnett, og dyktige journalister, fotografer og fagfolk er klare til å fylle sidene våre med forståelige og aktuelle nyheter og debatter rundt miljø-, klima- og ressurstemaer. Det er viktig for oss å integrere dette i folks liv og hverdag – og koble det til jobb, fritid, kultur- og samfunnsliv. Det grønne skiftet må komme nedenfra, selv om politikere og næringsliv må legge til rette for det».

Bjørsvik mener at faren med dagens tekniske og spesialiserte dialog er at folk flest blir overveldet og passive når det gjelder klima og miljø.

«Det er for stort, vanskelig og usikkert. De endringene vi skal gjennom truer ikke velferdssamfunnet, de kan tvert imot gi oss bedre liv. Samtidig vil vi være en naturlig markedsplattform for grønne varer og tjenester», sier han.

Naturpress ser seg om etter flere samarbeidspartnere, både finansielle og redaksjonelle. Etter planen skal lanseringen markeres med en papirutgave i mai.

Terje Lind Bjørsvik (til venstre) og Kjetil Fless satser for fullt på å lage en grønn dagsavis.

Verdensøkonomiens balansekunstner

✍ ARNE ØGAARD

Hvis et land importerer mer enn det eksporterer, vil det oppstå handelsunderskudd, og hvis dette skjer i stor grad mellom mange land, kan hele verdensøkonomien komme i ubalanse. Noe som igjen kan føre til gjeldskriser, devalueringer med alles kamp mot alle, superinflasjon, arbeidsledighet og nød og elendighet.

I det 2. verdenskrig går mot slutten, er en rekke internasjonale økonomer på vei over Atlanteren i luksUSDampere Queen Mary. De er på vei til Bretton Woods i USA for å lage nye regler som kan gi stabilitet i verdensøkonomien. Det forberedende arbeidet pågår for fullt under båtreisen, og her legges planene til det som skal bli Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet (IMF).

Den sentrale skikkelsen i dette reisefølget er John Maynard Keynes. Med sin blanding av idealisme og realisme er han selve balansekunstneren. Han fremhever seg med sin aktive og bevegelige tenkning, men ikke alle klarer å følge ham i hans idealisme, mange er mer opptatt av å sikre sitt eget lands interesser. Keynes hadde allerede markert seg ved å ta avstand fra å basere økonomiene på aksjemarkedenes kassinospill. På båten lanserer han blant annet ideen om at alle bør betale samme rente og vil forkaste den vanlige praksis-

sen med at de som har svakest økonomi skal betale den høyeste renten.

Krigen er ennå ikke over. Bomber og raketter faller regelmessig over London, og Queen Mary følger en sikkakk-rute i håp om å unngå tyske ubåter. Forfatter Maria Berg Reinertsen har nedlagt et omfattende arbeid i å lete fram dagbøker og dokumenter som kan få oss med på denne ferden. I boka *Reisen til Bretton Woods* blir vi ikke bare kjent med Keynes, men også nordmannen Wilhelm Keilhau og en rekke andre interessante personligheter og deres enigheter og stridigheter. Her, som i dagens situasjon, går hovedskillelinjene mellom statlig inngrep og full frihet for økonomien. I forhold til de nye institusjonene er det også spørsmål om i hvilken grad de ulike landene må forplikte seg og hva slags valuta forpliktelsene skal skje i. Selv om noen land fortsatt har gullstandard, er det åpenbart at dette ikke kan holde i lengden, og her får vi vite hvordan dollaren blir sneket inn som verdens reservevaluta.

Maria Berg Reinertsen tar oss med både i sin kildejakt, inn i skildringer av tidsepoken og ut på Queen Marys reise. Det gjør boka spennende og lett å lese. De økonomiske komplikasjonene blir forklart i et lettfattelig språk, selv om det nok også kan forkomme forhold som kan være vanskelig å forstå. Forfatteren trekker også linjer til dagens situasjon, og det gjør boka aktuell.

Selv om kjernen i Bretton Woods avtalen for lengst har brutt sammen, styres mye av verdensøkonomien etter dens intensjoner. Keynes var tidlig skeptisk til utformingen av Pengefon-

det hvor hans idealistiske impulser ble overkjørt. Han konsentrerte seg derfor mest om Verdensbanken. Intensjonen med det første var å forhindre og også hjelpe stater som fikk et økonomisk underskudd, mens intensjonen med Verdensbanken var å hjelpe til med oppbygging av industri og infrastruktur, som kunne få i gang økonomisk vekst. De rike skulle hjelpe de fattige. I løpet av historien blir dette snudd slik at disse institusjonene i stor grad bidrar til at de rike tar fra de fattige, og de er også blitt et redskap for USA til å styrke sin posisjon i verden. Hvordan dette og mye annet som preger vår økonomiske hverdag kunne skje, blir godt beskrevet i denne boka.

Maria Berg Reinertsen
Reisen til Bretton Woods
Cappelen Damm 2017
ISBN 9788202497798

Innovatører i praksis

Norske innovasjonshistorier presentert i tegneserieform

✍ THOMAS EMIL LIE KARLSEN

Innoco, et innovasjonsrådgivingsmiljø, har siden oppstarten i 2003 jobbet med flere hundre kunder, privat og næring. De har også brukt sin samlede erfaring til å skrive bøker. I 2014 kom de ut med fagboken *Innovasjon i praksis*, Norges største klyngeskriveprosjekt. Den tar for seg innovasjon fra og for norske virksomheter og er kalt *den norske innovasjonsbibelen*. Oppfølgeren *Innovatører i praksis* har en ny vri. Her presenteres innovasjonshistorier fra norske virksomheter som tegneserier med letteste tekster. Boken tar for seg seks drivere for innovasjon; Mangel, Innsikt, Å løfte i lag, Ansvar, Handling og Tenke Nytt. Blant bidragsyterne finner vi blant annet store bedrifter som Finn.no, Santander og Tine, kommuner og mindre gründerbedrifter, som Krabat.

Bokens redaktør, Sjur Dagestad, er en innovatør, gründer og professor. Han jobbet i tolv år som professor i innovasjon og har vært med i etableringen av ni selskaper. Som professor ved NTNU var hans fag i sin tid universitetets nest mest populære valgfag. Han jobber i dag i sin gründerbedrift, Innoco.

Et eksempel fra boken er fra Tine Meierier. De ville se på mulighetene for å erstatte saften på institusjoner med deres egen. Men etter besøk på flere gamlehjem kom det frem et behov for mer næringstett mat, saft og vitamintilskudd var ikke nok. Å satse på en ny type produkt ville si å skifte næringsområde, noe som kan innebære betydelig risiko for en virksomhet. Men gjennom samarbeid med ansatte på institusjoner og direkte møte med forbrukerne fikk de et bilde av det behovet de trengte å dekke. Denne innsikten førte til at E+ serien av pro-

dukter ble skapt, som etter lanseringen i 2012 selges på flere sykehus og andre steder rundt omkring i Norge.

For gründerne er det ofte langt og tungt fra bunnen til toppen, og det går ofte ikke som planlagt. Kun tjuesju pro-

sent av nyetablerte foretak er fortsatt aktive etter fem år, i følge Statistisk Sentralbyrå.

I bokens avsnitt om ansvar, som tar for seg innovasjonseksempler hvor samfunn, fremtid og ansvar står i fokus, er

Fra historien om Tine.

Fra historien om Krabat.

Endelig var produktet klart for salg. Bak seg hadde de tusenvis av timer med utvikling, og foran ventet tusenvis av kilometer bak rattet.

historien om *Krabat* illustrert. Tom-Arne ble far til en liten gutt, som ble født med cerebral parese. Det er kort sagt en samlebetegnelse på skader på hjernen som kan føre til muskelforstyrrelser, som kan gjør det nødvendig med hjelpemidler for å fungere i hverdagen. De hjelpemidlene som alt eksisterte var hverken gode eller riktige for sønnen til Tom-Arne. Det endte med at han sammen med en venn startet en bedrift for å lage bedre hjelpemidler. Det begynte med en rullestol, som fikk navnet Krabat. De jobbet dag og natt, og da produktet endelig var klart, møtte de mange lukkede dører, for produktet var nytt og annerledes. «Forandring fryder absolutt ikke» – *Innovatører i praksis*.

Men i 2017 hadde Krabat solgt over 5 000 eksemplarer. Det tok fem år før salget tok av. Det handlet om å tenke utenfor boksen og ikke gi seg. Dage-

stad sier det slik: «Som grunder må du jobbe dobbelt så hardt som alle andre, men for halve lønna.»

Tegneserie som kommunikasjonsmiddel ble valgt ut fra en grunnleggende interesse for ulike former for kommunikasjon, men med mål om å nå grupper som den tidligere fagboken ikke traff. *Innovatører i praksis* er med andre ord ikke bare en bok for fagfolk, gründere og norsk næring. Nitten prosent av alle gründere i England og trettifem prosent i USA har dysleksi. Dette er nært for Dagestad da flere av hans familiemedlemmer er dyslektikere. Bokens hensikt var ikke spesielt å nå denne gruppen, men heller ha evnen til å formidle historier som kan inspirere alt fra fagfolk til barn. Dagestad ga en kopi av boken til en bekjent med en datter på ni år. Da hun kom hjem med boken, tok datteren den og sa «den skal jeg lese» og tolket den på et barns vis. Historien om Finn.no appellerte især.

Der *Innovasjon i praksis* var en fagbok, er *Innovatører i praksis* ment å inspirere. «Vi har laget en inspirasjonsbok. Vi prøver ikke å lære bort noe som helst, men prøver å vise hva innovasjon er», sier Dagestad.

Valget av tegneserie som formidlingsverktøy bygger en bro som har

Sjur Dagestad. Foto: Kristian Dagestad.

potensial til å nå mange. Når en bok som *Innovatører i praksis* kan leses av og glede et barn, har en oppnådd noe helt spesielt.

www.innoco.no

Sjur Dagestad
Innovatører i praksis, Norske innovasjonshistorier
Utgitt i 2017
ISBN 978 82 690362 1 3

På stø kurs mot nye håp for jorden og menneskene

✍ TONE KNUDSEN

Jorden går igjennom mange kriser nå, og for store deler av menneskeheten står det heller ikke særlig bra til. Situasjonen vi står i har vi skapt selv, men vi har muligheten til å forandre den. Det er den røde tråden gjennom boken.

I *Gaia og mennesket – mot en lysere framtid* tar Henning Jon Grini for seg utfordringer som økonomiske forskjeller, overforbruk, helseproblemer, ensomhet, korrupsjon, terrorisme og miljøet.

Vi klarer ikke løse noen av disse utfordringene uten at vi forandrer

hvordan vi tenker, skriver Grini. Boken gir konkrete eksempler og forklaringer på hvordan vi kan bytte ut gamle tankemønstre med nye tankemønstre. Vi trenger å finne de underliggende årsakene til at verden er i den forfatningen den er. Først da klarer vi løse opp i floken vi har havnet i.

«Mennesket er under utvikling og møter nå voksesmerter i form av våre globale kriser.»

Vi må holde fokuset på det positive og være løsningsorienterte, det behøves for å løse opp i de globale krisene på jorden, men også for å bli et menneske som gjør bedre valg.

Vi har kommet inn i en ond sirkel og trenger å endre retning. Sitat hentet fra boken: «Den verden vi har skapt er et produkt av våre tanker. Den kan ikke forandres uten å forandre våre tanker – Albert Einstein».

Jorden og universet må ses på som noe levende, da blir tilværelsen på jorden mer meningsfull og viktig. Er vi kun biologiske tilfeldige skapninger styrt av instinkter og som når vi dør forsvinner for aldri mer å eksistere? Eller er vi alle åndelige verdifulle vesener, som eksisterer midlertidig i en kropp og det er en hensikt og mening med vår eksistens?

Boken tar opp mange slike spennende filosofiske spørsmål og undringer.

Grini har tatt med seg flere sitater fra både nålevende og avdøde mennesker,

som har utgjort en forskjell til det bedre i verden. I tillegg skriver han om egne betraktninger og erfaringer.

Vi trenger å bli en del av et mer balansert og levende fellesskap. Et fellesskap med full likestilling mellom kjønnene og der det er en bærekraftig og rettferdig ressursbruk i samfunnet. Mange tusen organisasjoner og mennesker lever på denne måten allerede, minner Grini oss om. Skiftet trenger ikke være vanskelig.

«Som samfunn bør vi bryte ut av den onde sirkelen hvor problemer løses på symptomnivå, som ikke er varig, og gå over til en gyllen sirkel hvor problemer løses på årsaksnivå, som er varig».

Grini skriver enkelt og kortfattet, med klokskap og engasjement. Det er en liten bok som ikke fremstår som dyster, men gir leseren inspirasjon. En inspirasjon til å velge mer bevisst, slik at retningen vi går i blir bedre for oss og fremtidige generasjoner. Endringene vi gjør skaper ringvirkninger. 💧

Henning Jon Grini
Gaia og Mennesket – mot en lysere framtid
2016, 1. Utg
ISBN 978 82 690436 0 0

Hvem skal eie jorda?

✍ ARNE ØGAARD

Hvem skal dyrke jorda, hvem skal forvalte den, og hvem skal tjene penger?

I min barndom var det bonden som eide jorda, dyrket den og forvaltet alt til beste for kommende generasjoner. I dag kan gårdeieren bo i husene, mens jorda er leid ut til naboer. Moderne teknologi og høye inntektskrav krever større enheter. En gård som i min barndom kunne forsørge et stort antall mennesker, kan i dag ikke gi tilstrekkelig inntekt til én person. I Danmark har store selskaper begynt å kjøpe opp gårder for å leie dem ut til bøndene. Dette dreier seg om langsiktige investorer, men likevel blir det spennende å se hva dette vil føre til på sikt. Etter kommunismens fall er mye av jorda i Øst-Europa blitt overtatt av store vestlige investeringsselskaper. I Ukraina kan jorda bare leies, mens den i Romania kan kjøpes opp gjennom komplekse selskapsstrukturer.

Utenlandske investorer kan bidra til at brakket jord blir dyrket opp, til investeringer i moderne teknologi og til å skape arbeidsplasser, men de kan også bidra til at store verdier blir tatt ut av landet og at det blir vanskelig for

lokale bønder å utvide sin produksjon. I Afrika finner vi mange eksempler på at lokale bønder har blitt fortrent av store eksportaktører. Betalingen bøndene fikk for egen jord var ofte svært lav og lovete arbeidsplasser ble ikke alltid realisert. Et positivt unntak er avokadodyrkingen ved foten av Kilimanjaro. Her er det blitt økt velstand både for de som arbeider i stordriftsenheten og de lokale bøndene rundt, som også kan levere sine produkter. Mer tragisk er det i Etiopia hvor en del av landet dyrkes for eksport, mens en annen del opplever en stor sultkatastrofe.

Dette er eksempler fra boka *Kven skal eie jorda?* en artikkelsamling som er redigert av Astrid Sverresdotter Dypvik og Hilde Lysengen Havro, begge ansatt i avisa Nationen. Avisartikkelpreget gjør at fremstillingen blir ganske springende. Ingen emner blir fullstendig utdypet eller grundig belyst, men boka gir mange viktige innblikk i dagens situasjon, både globalt og nasjonalt. Boka har også mange gode bilder.

Nordmenn som har investert i Romania, har oppnådd en fortjeneste på 30%, mens en annen norsk gruppe som har satset i Ukraina håper å få et større overskudd på sikt. Det siste prosjektet fremstår med en mer sosial intensjon. Dansken som gikk konkurs og hvor gården ble kjøpt opp av AP-Pensjon, virker fornøyd over å kunne fortsette sitt arbeid. Gården hadde tross alt aldri vært helt hans, før var det banken som eide den. Men det er også spennende å lese om dansker som slår seg sammen og skaper nye selskapsformer for å kunne drive

jordbruk. EUs arealstøtte har bidratt til at folk kjøper opp jord uten å dyrke den, men for støttepengene kan de så kjøpe mer jord osv. Det var neppe slik ordningen var tenkt, og det var vel heller ikke tenkt at den skulle bidra til å heve jordprisene. EUs sanksjoner mot Russlands engasjement i Ukraina har ført til en stor nedgang i EU-landenes melkeeksport, noe som så har senket melkeprisen og gjør at mange bønder sliter.

Når det gjelder norske forhold, tar boka opp konsekvensene av odelsloven og det at en stor del av jorda er utleid. Boka avsluttes med Helen Banks korte, men saklige oversikt over den globale maktkampen. I Innledningen reiste Nora McKeon spørsmål om vi alle kan være med i folkelige bevegelser som kan påvirke politikerne til å utforme en bedre global matfordeling.

Hilde L. Havro og Astrid S. Dypvik (red)

Kven skal eie jorda? – Ei bok om mat og makt

Res Publica 2018

ISBN: 978 82 822606 3 3

Hva om vi har misforstått hva jord er og gjør?

✍ STEIN LEIKANGER

Tap av matjord handler om mer enn areal og utbygging. Der en åker tidligere inneholdt en skjult, men levende verden, ligger den i dag ofte død og trenger kunstgjødse og kjemikalier om noe skal kunne gro i den.

Matjorden, mulden, skal være levende. Da kan den inneholde et mylder av liv, som samhandler med planter og hverandre. I én teskje levende muld er det flere organismer enn det er mennesker på jorden!

Meitemark gjør det enkelt for røttene å trenge ned i matjorden, porøs jord trekker også lettere til seg nedbør og fuktighet. Og det myldrende mikrolivet er i symbiose med plantene og røttene; sukker og stivelse fra plantene blir byttet mot mineraler og sporstoffer i mulden. Dermed blir livet i matjorden enda frodigere og plantene mer næringsrike.

Er man heldig, er det nå 1/10 så mye meitemark i åkeren som før, om man finner meitemark i det hele tatt. Mikrolivet er dødt, drept av jordpakking fra tungt maskineri, av sprøytemidler og overdreven bruk av kunstgjødse. Der plantene før hentet et bredt spekter mineraler og sporstoffer fra matjorden får de nå disse i begrenset omfang fra kunstgjødse. Nytteplantenes næringsinnhold har falt dramatisk siden innføringen av moderne, industrielt landbruk. Det er gått så langt at mange sier matjorden nå kun brukes som et stoff røttene kan finne feste i, næringen må komme fra kunstgjødse.

Enda verre er all sprøytingen som landbruket mener man ikke klarer seg uten. Det sprøytes mot insekter, men slik at alle insekter tas, ikke bare skadeinsektene. Det sprøytes mot ugress, men slik at alt utenom 'nytteveksten' tas (verst ved brakklegging av jorder med glyfosat). Og det sprøytes mot ulike plantesykdommer, men slik at symbiosen (mykorrhiza) mellom sopp i jordsmonnet og planterøtter forstyrres eller ødelegges helt. Resultatet er åkre som i bokstavelig forstand er livløse og som ligger som svarte sår i et landskap der arts- mangfoldet er redusert av feilslått landbruk.

Dag Jørund Lønning, rektor ved Høgskolen for landbruk og bygdeutvikling, mener at vi har misforstått hva matjord er og gjør. Sist høst kastet han denne brannfakkelen rett inn i landbruksdebatten. Han sier at vi er i ferd med å betale en høy pris for misforståelsen: vi risikerer å miste evnen til å fø oss om vi fortsetter uten å endre kurs.

Han er ikke alene om å rope varsko. I Storbritannia har den konservative regjeringen innsett at øyriket vil ha ødelagt sin matjord innen tretti år om man fortsetter med dagens metoder. Der har man skapt en 'Allianse for bærekraftig matjord'

Stein Leikanger var ordstyrer under paneldebatten. Fra høyre: Siri Helle, Anders Lerberg Kopstad, Else Skålvoll Thorenfeldt og Andrew McMillion. Foto: Elisabeth Tollisen.

som skal fremtvinge nødvendige endringer. Frankrike satser også tungt på 4 for 1 000, der landbruket har fått en viktig og for mange overraskende rolle i kampen mot klimaendringer.

Lønning mener at vårt fokus på færre og større bruk vil bli en varslet katastrofe.

Politikken vil føre til at viktig kunnskap forsvinner fordi den ikke lenger holdes i hevd over hele landet. Derimot oppmuntrer han av at flere nå velger vekk industriellandbruket for å satse 'nytt', ofte på små bruk: metoder som permakultur, regenerativt landbruk, pløyefri dyrking, grasfôra kjøtt og målrettet beitebruk omfavnes av stadig flere.

I *Jordboka* viser Lønning til disse alternative løsningene. Metodene han beskriver ligner på hva man gjorde før det industrielle landbruket, men løftes med ny kunnskap og mulighetene vi finner i ny teknologi. Målet er å gjøre matjorden levende igjen og tilføre næring til den og planter ved hjelp av naturlige metoder og bærekraftige innsatsmidler. Han sier at det vi noen tiår tilbake kalte Den grønne revolusjonen egentlig var svart, fordi

Dag Jørund Lønning
Jordboka, Det fantastiske universet under føtene våre
Forlaget Nyskaping 2017
ISBN 978 82 690846 0 3

den bygde på fossile ressurser, brensel og kunstgjødsel. Det er først nå, etter at vi har fått bedre innsikt i betydningen av levende matjord, at vi kan iverksette en sann grønn revolusjon.

Det beste er at disse metodene ofte er mer lønnsomme enn industrilandbrukets. Det trengs færre innsatsmidler, samtidig som teknikkene kan bidra til karbonbinding og jordoppbygging. Nettopp dette at man kan vise til høyere lønnsomhet er vanskelig å argumentere mot. Tilhengerne av industrilandbruket kritiserer det de kaller 'idealisme og gammeldagse metoder', men løsninger som gir overskudd og skaper ettertraktede landbruksprodukter har fått mange til å se nærmere på denne 'nye' grønne revolusjonen.

I Danmark går stadig flere over til økologisk drift og til metodene som er nevnt, dette er det største vekstområdet i dansk landbruk. Tilsvarende skjer i Sverige og nedover i Europa. Dessverre valgte våre egne myndigheter å legge vekk målet om 15 % økologisk innen 2020. Norges rolle som produsent av kunstgjødsel, olje og gass gjør at vi drar i bremsen der resten av verden gjør et taktomslag.

«Det aller meste me har gjort, tenkt og trudd om å dyrka jorda og om hva mold er og gjør, har vore feil og øydeleggjande. Det aller meste må forandrast. Mennesket veit eigentleg uhyre lite», sier Lønning.

I *Jordboka* underbygger han denne salven. Konklusjonen kan ikke bli en annen. Industrilandbruket dreper matjord, og over 40 % av planetens muld er blitt utarmet, den inneholder ikke lenger organisk liv, og samspillet mellom det og plantene er blitt borte. Tap av insektliv, biedød og halvering av fuglebestanden følger som en konsekvens av et landbruk som ikke vil forstå hva jord er og gjør.

Det er ikke for sent å snu utviklingen, men å få til den nødvendige omleggingen vil kreve ny landbrukspolitikk og vilje til å akseptere at industrilandbruket har vært på feil spor. ♦

NORSK RESSURSSIDE OM DEN NYE GRØNNE REVOLUSJONEN

www.ostafjells.nlr.no/prosjekter/jordkarbon/30484/

4 FOR 1000 INITIATIVET

www.4p1000.org

BRITENES ALLIANSE FOR BÆREKRAFTIG MATJORD

www.sustainablesoils.org

Elisabeth Tollisen fra Mølleren Sylvia inviterte til fagkveld. Her sammen med Dag Jørund Lønning, forfatter av «Jordboka». Foto: Stein Leikanger.

Det ble fullt hus da Mølleren Sylvia, med støtte fra Cultura bank, inviterte til presentasjon av *Jordboka* på Litteraturhuset i Oslo.

Boken er blitt kalt «en av de viktigste bøkene som er kommet på norsk siden tusenårsskiftet».

Det er den, selvsagt, den handler om våre barns evne til å kunne brødfø seg. *Jordboka* har fått motstand fra representanter for det moderne industrilandbruket, men har vunnet tusener av entusiastiske tilhengere i og utenfor Norge. En høstkveld samlet litt over hundre av disse entusiastene seg i Litteraturhuset for å lytte til Lønnings foredrag og paneldebatten som fulgte. I panelet deltok Else Skålvoll Thorenfeldt, Anders Lerberg Kopstad, Andrew McMillion og Siri Helle.

Full sal for *Jordboka*. Foto: Elisabeth Tollisen.

Skaperglede

✎ ARNE ØGAARD

Når jeg setter pennen på papiret, starter en prosess. Ordene strømmer på, og det er alltid spennende å se hva som dukker opp. Jeg kan skrive mye på et tastatur, men hvis jeg skal utforske noe nytt, er det alltid penn og papir som gjelder. Det finnes forfattere som må ha fyllepenn og kvalitetspapir, men jeg klarer meg med en reklamepenn fra Cultura Sparebank og baksiden av gamle utskrifter. Dette dreier seg om kladd som kan trenge flere forsøk før jeg blir fornøyd. En tekst må bearbeides så grundig at det ser ut som om den er skrevet helt uanstrengt, og det kan ta tid å komme til klarhet i et innhold.

Mange synes at tekstbearbeiding er et underlig tidsfordriv, men jeg trives med det. Skrive om og om igjen til jeg har skapt noe som kan ha interesse for andre og som jeg selv er tilfreds med. Helt tilfreds blir jeg selvsagt sjelden. Tidsfrister krever innlevering, og tekster må ut mens de fortsatt har aktualitet.

Jeg skriver også fortellinger og å prøve å utforme en helt egen sjanger. I det jeg har skapt personer på papiret begynner de å leve sitt eget liv. Det er spennende å følge dem og se hva de finner på og hvordan de løser de utfordringene som dukker opp. Selv blir jeg mer engasjert av mine egne fortellinger enn av tv-serier, men jeg bruker også tid på å lese hva andre har skrevet.

Det hender at jeg undres på hvor ideene kommer strømmende fra. Hva er egentlig kreativitets kilde? Det å motta en strøm av ord kan virke noe mediumaktig, men jeg er ved full bevissthet mens jeg skriver. Som enebarn hadde jeg mye fantasi når jeg lekte for meg selv, kanskje er det noe av den som har holdt seg levende.

Å skrive er en av mine største gleder, men jeg kan ikke skrive så lenge om gangen. Om sommeren er jeg mye ute i hagen. Der er det mye som kan formes og gjøres finere, og det er ingen fare for at prosjektet noen gang blir ferdig fullført.

Det å skape sammen med andre er både det mest givende og mest utfordrende. Vi må tilpasse oss fellesskapet slik at den enkelte ikke blir for tilbakeholden, men heller ikke for dominerende. Lykkes vi, er det er når vi gjør noe sammen at vi virkelig er sosiale, enten vi spiller teater, i band, lager blad eller løser oppgaver på arbeidsplassen. Å kunne skape gode samarbeidsformer er en kunst hvor vi alltid kan bli bedre.

Vi kan skape mye med lite ressurser. I den grad vi kan erstatte materielt forbruk med skapergleder, vil vi kunne bidra til et bedre klima og mindre press på den økologiske balansen. Men et redusert forbruk vil kreve at vi skaper nye former for økonomi, og det er noe av det vi håper å kunne bidra til med dette bladet.

Nye funksjoner i mobilbanken

I mobilbanken kan du nå:

- Logge deg på med Touch ID hvis du har fingeravtrykkleser på din telefon
- Riste deg ut av mobilbanken! Logg av ved å riste på telefonen
- Opprette AvtaleGiro
- Se og opprette faste betalinger
- Endre navn på konto
- Lagre og slette mottakere
- Se ny visning av betalingsavtaler
- Kopiere og lime inn (gjelder kun for Android-telefoner)

+ en rekke mindre forbedringer.

Oppdater din mobilbank

Sjekk i app-butikken om din app er oppdatert. I desember fornyet vi våre sikkerhets-sertifikater. Hvis du ikke oppdaterer, kan du oppleve problemer med å benytte mobilbanken.

Har du ikke mobilbank?

Last ned appen fra Google Play eller Apple App Store.

For privatpersoner kan mobilbanken aktiveres i appen med BankID første gang du bruker den. Hvis du ikke har BankID, kan du aktivere mobilbanken i nettbanken i menyen *Innstillinger – Mobilbank*. Kontakt Cultura Bank hvis du får problemer.

Bedrifter må ta kontakt med banken for å få tilgang.

Du kan logge inn i mobilbanken med fødselsnummer og telefonkode. Du lager ny telefonkode i nettbanken i *Mobilbank*-menyen.

Systemkrav for mobilbanken

- iPhone 4 eller eldre kan ikke benyttes til mobilbank etter 1. desember 2017.
- Android-baserte telefoner, med operativsystem lavere enn versjon 5.00, samt uten mulighet for ytterligere oppdatering, kan heller ikke bruke mobilbanken.
- Mobilbank for Windows Phone ble avviklet i desember 2017 og har dermed sluttet å fungere. For kunder med Windows Phone anbefaler vi å bruke nettbank på PC eller Mac.

Bakgrunnen for endringene er at disse telefonene ikke oppfyller våre sikkerhetskrav.

Vi beklager eventuelle ulemper dette medfører.

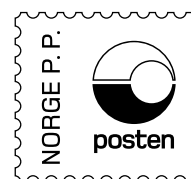
Les mer om mobilbank på cultura.no/mobilbank

Visste du at i mobilbanken kan du:

- Benytte SnapCash for øyeblikkelig betaling fra konto til konto
- Klikk og dra en konto til en annen for å overføre
- Klikk og dra en eFaktura til en konto for å betale

RETURADRESSE
Cultura Bank
Postboks 6800 St. Olavs plass
NO-0130 Oslo

Boliglån

med god samvittighet

Kåret til Norges
mest etiske bank!

Best resultat

Du kan låne penger til bolig fra en bank som bryr seg om deg, ren mat, ren luft, rent vann og en mer rettferdig verden.

Cultura Bank gir lån til alle typer boliger og gir deg renterabatt for miljøtiltak.

Ta kontakt med oss hvis du vurderer å kjøpe bolig eller flytte boliglånet ditt fra annen bank.

Cultura Bank fikk best resultat av norske banker i Etisk bankguide 2017.

 Cultura
Bank